

UNIVERSUL
LITERAR

MARIUS BUNESCU : DIMINEAȚA LA FLOREASCA

An. XLIII, Nr. 33.
14 August 1927.

Lei 5

Peisagiu de toamnă

Pe oacheșele valuri ale ogorului
sângeră plutind un soare gânditor.
Stejarul vânjos, crește,
pământul înrădăcinarea îi primește
adânc prin trup,
și de asta îl doare inima
și plânge rar câte o ghindă.

O tăcere rece se sfâșie de mierle
și nu să vie și oile din deal
cu bruma cea dintâi prin lână.
Clopote, clopote, un câine,
vin pe urmă și ele, grăbind, poticnind.

Gârla adună frunze de salcie măhnită
și cerul pleacă repede
dealungul apei, departe
Un voinic trecând a mai semănat
un bob din palmă.
Și murgul cel mic se'implântă
de patru ori drept și înțepenit.
Sub o piatră numai decât
un grec n'a mai spus nimic.
Cine plânge trecând?

FLORICA MUMUIANU

Pe-o carte

După ceasuri lungi și așteptări deșarte,
în liniștea care mă crește și mă'mparte
ca pe-o poartă fermecată te deschid acu,
albă, sfântă, mare carte...

În războiul aspru dintre „da” și „nu”,
ce porți îmi vei deschide tu,
peste viață și moarte,
spre-adânc, spre înalt, spre departe ? !...

Din braț făcându-mi căpățiu

Din braț făcându-mi căpățiu
ca'n ale lumii zile dintiui,
induișat
m'am culcat
pe cîmpul plin de dădăței
și'n visu-mi lung și frămîntat
m'am întâlnit cu toți străbunii mei...

A. COTRUȘ

Coriolan Secundus

Comedie in trei acte

Mihail Sorbul

Actul întâi

Scena VI

STRAFALOGEA, PIA, DOICA

PIA : (intrând liniștită) Ce îți așa, dragă !..

STRAFALOGEA : Când te chem, bine voește de te deranjează, că doar n'o să te faci bolnavă și pentru mine.

PIA : De unde știi, că nu sunt bolnavă?

STRAFALOGEA : Ei, bolnavă !.. Acuma pricep și eu de ce, nu te binecuvântează Dumnezeu... Cucoană, stăm, în pragul bătrânețelor, într'o casă pustie !.. Se dărâmă pe noi șandramaua !..

PIA : (acelaș calm) ...Și acuma de ce te superi ? !..

STRAFALOGEA : Cum să nu mă supăr, dacă în loc să stau tihnit acasă, trebuie s'o iau razna prin lume.

PIA : (așezându-se în fotoliu). Te trimite cineva ? !

STRAFALOGEA : Mă trimite instinctul !.. Ori, dumneata, n'ai instinct ? Ce fel de femeie ești atunci ? Nu simți dorința să mângâi ? !..

PIA : Te mângâi pe tine.

STRAFALOGEA : Pe mine ?... Ce importanță mai am eu în acest univers ?

PIA : (cu grijă). Coriolan, stăpânește-te !..

STRAFALOGEA : Fugi, doico, și adă-mi o trăsură.. Altfel pierd trenul.

PIA : Ce trăsură ?... (doica iese).

SCENA VII

PIA, STRAFALOGEA

PIA : (după o pauză) : Pleci cu adevărat ?..

STRAFALOGEA : Plec, doamnă, plec.. Vreau să te smulg din acest oraș, unde sterilitatea este idealul femeilor.

PIA : Știi bine că nu împărtășesc acest ideal.. Dar cu ce sunt vinovată sau cu ce suntem vinovați ? !..

STRAFALOGEA : Suntem vinovați că nu luăm nici o măsură de îndreptare.

PIA : Dar am luat toate doctoriile, ce mi s'au dat și de doctori și de babe. Acum zici să schimb aerul.. Dragă Coriolan, oriunde voi fi cu tine, mă voi simți bine... Vrei să mergem la Dorohoi ?.. De cine depinde să-ți muți catedra.

STRAFALOGEA : (cu necaz) Dar dacă făcând și acest sacrificiu, rezultatul va fi acelaș ?..

PIA : Să ne închinăm în fața Atotputerniciei lui Dumnezeu.

STRAFALOGEA : Nu, dragă, la 40 ani nu mă închin.

PIA : Atunci ai răbdare și așteaptă.

STRAFALOGEA : Sunt 15 ani de când aștept.

PIA : (se ridică din fotoliu și trece la geamantan. Il cercetează o vreme, apoi cu timiditate) Mi se pare că ți-am propus cândva un compromis..

STRAFALOGEA : (plimbându-se) Hm, hm..

PIA : Cred că n'am fost prima în aventura de dragoste.. Cine știe.. în orașul tău natal, poate c'ai lăsat o amintire vie. Adă-mi-o și o voi crește cu acelaș dragoste.

STRAFALOGEA : Nu țin minte să fi lăsat vreun amintire. Dacă ți-ai fi lăsat vreun amintire, o voi crește cu acelaș dragoste.

nu prea am avut aventuri..

PIA : (inchizând geamantanul) Baba ți-a pus tot ce-ți trebuie.

STRAFALOGEA : Tot afară de speranța că voi fi și eu tată !

PIA : (se apropie de Strafalogea și-și reazimă capul de umărul lui) Ce-ar fi dacă ai încerca o aventură nouă ?..

STRAFALOGEA : Eu ?

PIA : De ce te miri ? Cred c'ai izbuti mai repede decât îți închipui.

STRAFALOGEA : Aș mai putea trăi cu tine în casă ?

PIA : Cred că da.

STRAFALOGEA : Nu ți se pare că te fudulești ?..

PIA : (după o oarecare ezitare) În ori ce caz s'ar găsi un mijloc să-mi menajezi susceptibilitatea.

STRAFALOGEA : Gelozia femeilor e imposibilă de menajat.

PIA : Cu puțină imaginație ai putea să-mi aduci copilul fără să-mi stârnești gelozia.

STRAFALOGEA : Tare aș vrea s'o văd cum.

MIHAIL SORBUL

PIA : Nimic mai simplu. Într'o seară pe când ne vom întoarce dela teatru, ne va eși înainte un sergent de stradă cu un copil în brațe. Tu îl vei întreba ce-i cu mititelul, iar păzitorul moralei publice îți va răspunde, că pe când își făcea inspecția, a găsit pe treptele bisericii Sf. Voivoizi un copil și un bilețel pe care va sta scris..

STRAFALOGEA : (repede) : Coriolan Secundus !..

PIA : Dacă ții, fie și Coriolan Secundus, dar atunci mi-ar da de bănuț.

STRAFALOGEA : Așa-i. Să fie Ghiță că la botez, îi schimb cu numele.

PIA : Ne-am înțeles ?..

STRAFALOGEA : Să zicem că ne-am înțeles. Dar dacă nici prin această aventură, nu mi se împlinește visul ?

PIA : Încerci o alta.

STRAFALOGEA : Și dacă nici cu aceasta ?..

PIA : (râzând) Încerci mereu

STRAFALOGEA : Zi că nu și nu.

PIA : Atunci, dragă Coriolan, vina ești tu și resmențezi-te.

STRAFALOGEA : De ce ?

PIA : Dacă nu dă Dumnezeu s'a le-priviți.

STRAFALOGEA : (tatăl de tatăl nu-l

băga pe Dumnezeu în afacerea asta. Șa-poi multe n'a dat Dumnezeu, o mai fi uitat și dânsul, și omul și-a făcut singur..

PIA : De pildă..

STRAFALOGEA : Dumnezeu nu l'a inzestrat pe om cu aripi ca să zboare și omul a inventat aeroplanul.

PIA : Inventează și tu atunci un fel de.. știu cu ce ? !..

STRAFALOGEA : Adică de ce numai eu și nu și dumneata.

PIA : Luăm un copil de suflet și-l creștem..

STRAFALOGEA : (cu dispreț) Un copil de suflet ?.. O lepădătură !.. un pui de năpărcă, un degenerat ! ? Copilul acela îl voi lua la 50 de ani, dacă bineînțeles.. (grav și profetic) vom mai fi împreună.

PIA : Coriolan !.. Asta-i a doua amenințare !

STRAFALOGEA : Nu te ameninț, dar te prevestesc. Căsătoriile nu se fac pentru ca doi inși de sex contrar să sforăie în acelaș așternuț, ci ca să se înmulțească, și e fatal ca îndată ce nu se potrivește la sânge, să-și caute alte încrușișări.

PIA : Și ai fi în stare să mă părăsești ?..

STRAFALOGEA : (grav) Datoria mea ca om de știință e să te prevestesc că se apropie catastrofa.

PIA : (izbuindu) Coriolan, tu ai amantă la Dorohoi !..

STRAFALOGEA : Uite, geloasă, și mai prefindeai să-ți mai aduc și un copil.

PIA : Merg și eu la Dorohoi !..

STRAFALOGEA : Atunci, cu o iau la Turnu-Severin.

PIA : Ingratule, astfel îmi plătești credința ?..

STRAFALOGEA : (melodramatic) Vor veni scene și mai penibile..

PIA : Dacă pleci, să știi că nu mă mai găsești acasă

STRAFALOGEA : (luându-și geamantanul) Nici eu nu-ți garantez că mă mai reintorc în această casă pustie.

PIA : Mișelule, te cred capabil de orice. (doica intră).

SCENA VIII

ACEIAȘI, DOICA

DOICA : Dar mai astâmpărați-vă.. Vi s'a urât cu binele ? !..

STRAFALOGEA : Dacă dumneaci, mă stârnește !..

PIA : Auzi, că eu l-am stârnit ! ?

DOICA : (Piei) Parcă, dumneata, nu știi cum e ?.. (lui Strafalogea) Acuma, du-te.. Vrei să pierzi trenul ?.. Ți-am adus trăsura.. (ii ia geamantanul).

STRAFALOGEA : La revedere, Pio, și cugetă la cele ce ți-am spus.. (Pia plânge). E mai bine să plângi acum decât pe urmă

PIA : Nerușinatule !.. (iese frântind ușa).

MIHAIL SORBUL

PETRECERE

SYLVIVS ROLANDO

Pe măsură ce cursa înaintează țipelele se atenuiază și apoi chiar se opresc... Toată lumea privește!... Nimeni nu mai râde... Ca la alergări se așteaptă, se așteaptă în transă, cu sufletul pe buze, în pâlăitul unei emoții vecină de freacă senzualității...

În dreptul bucătăriei, Schwester Celesta speriază, a scos capul încadrat de cornetă prin fereastră; văzând pe cei doi scârboși de jidani fugăriți de câini, e prinsă de un râs... și râde, râde... La poartă Șandor și câinii se opresc deodată!... Dincolo le e interzisă trecerea... Petrecerea toată, cu lăutari, e în curte, urmărind spectacolul până la terminarea lui... Cei doi talmudisti au scăpat teafări, doar cu fuga și cu spaima...

Când Șandor, urmat de ceata lui de câini se înapoiază, lăutarii, marii animatori ai momentelor psihologice, încep: „Bei der grosse Josephine...“ Invitații lui Gyuri baci dau câteva chiote și fericiți se strâng în șiruri, apoi se prind frățeste după cap și săltând în tactul muziciei se întorc în subsol, să continue petrecerea...

În stradă, cei doi ovrei s'au oprit. Sau oprit să se odihnească și să înțeleagă... S'a înserat... Pe cer a apărut din lună un arc alb și subțire ca un feston de platină...

Bătrânul Simon păcălit, batjocorit în nepuință de răzbuare și-a luat o atitudine de profet inspirat în ura sa... Cu amândouă mâinile în sus, cu capul ridicat, el blestemă:

— Pedepsă lui Dumnezeu să vă ajungă, câini, mai răi decât toate fiarele pământului... Turbarea cea grea să muncască trupul vostru, cu căteii ei ascuțiți ca ghimpii de fier... Urgia lui Dumnezeu să cadă pe voi creștini, mai răi decât câinii, pe voi neologi mai ticăloși decât creștinii!... Blestemul meu să vă ajungă în zi de sărbătoare, în zi de bucurie... În clipa când veți fi mai fericiți, atunci să vedeți creierii și măduva copiilor voștri, împrăstiate în murdărie, în bălegar și în scârba! Iar oasele voastre să putrezească alături de ale câinilor, în noroi spurcat și în blesteme de drept credincioși...

În schimb, ucenicul Salmon, n'are putere să cerceteze... El plânge cu lacrimi de copil speriat. Sufletul său nu poate să deslușească nici un fel de sentiment, nici ura nici umilința, nici răzbuarea... În trup, el simte doar un tremur, un tremur ca de friguri, care îi scoate fără voie, suspine, sughițuri și lacrimi din belșug, lacrimi calde, ce liniștesc și usurează...

În locuința lui Gyuri baci, petrecerea a reînceput! Dela un capăt la celălalt al coridorului, se joacă.

În odăi, grupările oamenilor serioși s'au refăcut, se râde, se bea și se discută evenimentul. Domnul Ștefănescu explică doamnei Gene:

— Jidanii sunt un mare pericol pentru noi...

— Adevărat, răspunde Josi Boer, pe noi Ungurii, jidanii ne-au mâncat de viu...

— Dar face acum o lege domnul general Averescu... Mi ții arde el...

— Ce lege, ce lege, domnule Ștefănescu?... se repede doamna Turca. Cu legea nu scăpați de jidani...

— Nu se poate fără lege madam Gebe...

răspunde serios și legal domnul Ștefănescu.

— La noi, în Croația, cum s'a putut?

— Și cum „ați procedat“ dumneavoastră?

— Noi Croații, nu știm multe... Noi am scăpat ușor... Noi, iute... am prins jidanii și hârș, hârș... i-am scopit...

— Cum? Ce-ați făcut?

— Nauzi? Ca la por., hârș, hârș!...

Toată lumea râde.

— bravo, madam Gyuri, să trăiești!... Eljen! Hoch!

— Eu totuși cred, că trebuie îndeplinită forma... Forma e o bază legată a oricărui principiu de drept...

Dar interesanta convorbire e întreruptă brusc... Pe coridor dansul s'a oprit deodată. Se aude un țipăt scurt și puternic, rupt din spaima mulțunii; apoi o fugă precipitată, cu strigate, injurături și vociferări... Toți alearga pe coridor. Acolo se petrece ceva neobișnuit... În fața grupului de dansatori stă Șandor nebunul, desbrăcat în pielea goală, înalt, slab, pârș, murdar, schimonosindu-și fața în tot felul de grimase ca o caracteristică vie prinsă în plasa și morfoland niște sunete nearticulate, sinistre. Nebunul înaintează încet, aproape stă pe loc... E înarmat cu un cuțit lung și murdar, cuțitul de curățit vasele, pe care îl agită amenințător deasupra capului...

El are o dorință neînfrântă sau o halucinație îngrozitoare... Cu dreapta amenință... cu stânga el cere... cere deslușit prin semne obscene și groteschi să iubească... Iși pășie trupul, ia început liniștit, apoi infuriat, parcă ar vrea să smulgă părți din el... Duce pumnul la gură mușcându-l, ca pe un fruct poftit... Apoi iar gesturi, gesturi largi, de la gură la pânțec, comprehensibile, semne de iubire, prin care el cere și oferă, în timp ce corpul îi se agită în contorsiuni largi, iar cu fața prin scântee, se roagă și amenință, oribil, lasciv, caraghios, într-o continuă demonstrare amoroasă de urangutang, care vede la grațiile cuștii lui chipuri de fete... Lumea fuge...

Nebunul se învârtă și începe să înainteze agresiv, ca un urs în două picioare...

Pericolul e iminent!... Domnul Ioșka face un semn lui Anania; amândoi cu câte o sticlă de vin, destupată, se apropie de nebun, stropindu-l... La mirosul poftit, nebunul se domolește deodată... apoi ca un copil infuriat, în fața unei jucării aruncă cuțitul vine cu mâinile întinse rugător, timid, cu răgece de surdmut, de plăcere și de așteptare... Dar amândoi bărbații, într-o mișcare se reped asupra lui, îl prind de umeri și apoi îl împing afară, din coridor, deschid ușa de la sala de macerație și-l azvârte acolo... Nebunul cade jos, dar în curând se ridică...

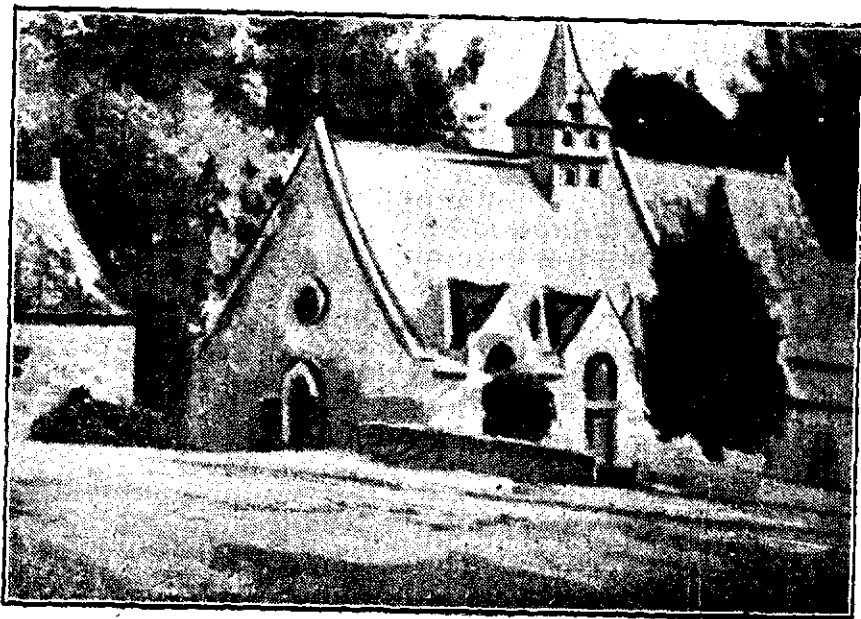
În sufletul lui de obicei gol de simțuri și de gânduri, alcoolul, petrecerea, femeile și muzica i-au deșteptat gânduri și simțiri destușite... E cuprins de furia răzbușărit. Mintea i-a căpătat o luciditate sănătoasă. Se repede la ușă, ca un om ce știe ce vrea... dar ușa e zăvorâtă... Atunci, tot acest tumult de energie acumulată și împiedecată, cere o deslegare, o descărcare... Nebunul se azvârte asupra cazanelor de macerat, bagă mâinile adânc și de acolo scate, grăbit, furios, înverșunat, vasele, pe care le aruncă împrejurul său.

Odam s'a transformat parcă într-o peșteră damnată, iar Șandor nebunul, cu mâinile până în umăr în cazane, pare un vrăjitor în conlucrare cu diavolul.

Dar cazanele s'au golit și energia nebunului nu s'a epuizat... Încă odată aleargă la ușă și încearcă să iasă... Simțindu-se fără scăpare, se repede la oasele risipite pe dușumea și începe să arunce cu ele... Showă craniile în tavan și cad pe cimentul odăiei, săltând ca pe resort; femurii lovesc ca bățele, ferestre joase, încadrate cu fier, geamurile sar în zădări, iar armătura lor răsună puternic cu zgomot de fierărie trântită. Cu vertebre izolate, nebunul ia la semn becurile electrice.

Apoi, tot mai îndărjtit, mai înverșunat, mai aiurit își încarcă mâna și lovește... lovește mereu, în neștiere, gălăind, gemând, scâșnind cu ură, până ce epuizat de sbucium și obosală cade jos, prăbușit la pământ ca un epileptic după acces, adormit profund...

Petrecerea întreruptă, prin intrarea întâmpinată a lui Șandor și-a reluat avântul într'un ritm mai desănțat, odată cu venirea serii și deci a despărțirii... În

C. VLADescu: BISERICA BRETONA

odăi, partidele celor cumiști s'au refăcut, pe coridor se joacă secuieste, în grupuri de câte patru perechi, ca la „lancier” doi câte doi, prinși după talie, băieții înverșunați, excitați, hănlind sălbatec, săltând frenetic par'că frânți din mijloc, cu bravuri de întrecere, tot mai brutal, mai vi-guros, trecând când un braț, când celălalt împrejurul partenerii, care pentru pudoarea și demnitatea ei, țopăie rigid, și vertical, ca un piston într'un cilindru...

Ioșka socialistul, deși eron al atâtor evenimente, stă singur și izolat... Bôjike e cu Anania, Erji cu Biro, fiecare fată își are alesul... Cu inima-i pizmașă și avară, el face bilanțul profitului și al pierderii. Se simte disprețuit și umilit... Pe Biro, care i-a ademenit iubita, pe slăbănogul de Biro, care deși cu fața întreagă, e mic de trup și aproape cocoșat, are cel mai mare necaz... Da! Pe el îl urăște! Mîntea lui infamă iscodește un prilej potrivit... Vrea cu orice preț să-și umilească rivalul, să-l încerce cu rușine... Mai mult! Ar dori să-i batjocorească și să-i necinstească iubita, pe frumoasa Erji... La chiar ar fi mulțumit să zădărnicească petrecerea, care lui nu-i mai servește la nimic. Și în timp ce mulțimea petrece, el stăruie în gândul său, dibuind momentele necesare, unui plan puternic și ticălos. Odată planul elaborat, el face semn lui Anania și amândoi părăsesc jocul pe furis. Ioșka se îndoaie de virtutea complicei lui, de aceea prezintă proiectul sîret, sub forma unei glume.

— M'am gândit să facem fetelor o păcăleală... Ce zici?

— Să facem, Domnule Ioșka, răspunde bucuros Anania.

— Dar știi, ceva fain de tot... O păcăleală mare să se ție mîntea...

— Cum nu, să facem Domnule Ioșka...

— Atunci, hai cu mine!

Amândoi urcă scara, îndreptându-se către sala nr. 8, în timp ce Ioșka își expune planul... La început Anania privește năuc. Pricepând însă teatral savoa-re glumei și a păcălelii pufnește, de fericire, într'un răs curat și sincer...

— Bravo Ioșka... bravo, să trăiești! Mă!... Al dracului gând!...

Se oprește din mers; răsul îl încape, îl frînge din mijloc... Face semn larg de aprobare și admirație...

— Bravo, Ioșka!... Să trăiești!... Al dracului gând!...

Cei doi conspiratori intră în sala de disecție. În fuga lor, Ovrei au răsturnat scaunele și pupitrele, pe jos se văd obiectele rituale, un cearșaf alb, o sticlă cu oțet, două ouă și un ulcior de pământ. La ușa dinspre cancelarie, scheletele îmbrăcate în alb și luminate slab de felinar, par cu adevărat doi îngeri ai morții, păzind locașul. Deși sunt singuri, prietenii pășesc încet, în vârful picioarelor, răsând pe infundate. Se apropie de cadavrul Ovreiului și Anania ca specialist anatom, taie dintr'odată cu foarfecele, organul cel mai caracteristic al unui trup de Ovrei, și-l învelește într'un jurnal... Părăsese apoi sala și în fugă scoabă, gâfâind de emoție și nerăbdare...

Pe coridor jocul e în plină putere... Viorile țipă isterizate... Strigătele, chiu-turile, fluierăturile, injurăturile, se încolăcesc. Se amestecă, excitate, nebu-nite, par'că la întrecere cu viorile. Tropăi-ful picioarelor, cel mărunț și regulat al fetelor, salturile complicate și dezordona-te ale băieților, ritmate înadins în contra-timp, ca semn de vigoare și origi-

nalitate, dudnic pardosca nervos, ca o motocicletă... Și deodată Ioșka face semn lăutarilor să tacă, apoi răutăcios și sar-castic, ritmează în gura mare:

„Azi, s'a măritat

O fată, c'un Jidan!”

Nimeni nu înțelege... E o nedumerire generală... Dar Marghit a prins lezul! Sărind într'un picior printre perechile o-prite din joc, ca bate din palme și țipă în gura mare:

„Azi, s'a măritat

O fată c'un Jidan!”

Nedumerirea crește și mai mult... Pă-căleala lui Ioșka riscă să fie compro-misă... De aceea el comandă:

— Fetele să-și cerceteze numaidecât buzunarele...

Atunci se bănuiește o păcăleală, care după datină trebuie să intereseze pe una d'n fete... Erji găsește în buzunarul ei, o bucată de carne flească și rece... O pri-vește... nu înțelege nimic și nedumerită o dă lui Biro. O puternică hohotire de răs plecată de la Ioșka și Anania, spune că ea este cea păcălită... Biro însă, a înțe-les batjocura... Nebun se repede în firi-da ferestrei, unde se găsește cușitul lui Șandor și cu el în mână se aruncă asu-pra lui Ioșka. Dar Anania prevăzător, l'a prins de braț și cu forța îl dezar-mează...

Imediat, ca în orice scandal, s'au făcut două tabere: unii, amuzați, susțin nevi-novăția glumei, ceilalți, interesați, pro-testează, injură și vor să facă bătaie... Sărmana Erji, plînge neconsolată... Ri-valetle ei rîd și se bucură... Cearta ia proporții amenințătoare... Domnul Ștefă-nescu, Domnul Abuculan, Turca, Gyuri haci chiar, au ieșit împăcitori, rugân-du-se să nu se strice petrecerea... Ur-mează proteste, încriminări, injurăturile... când, deodată se aude din nou, vocea pitigăiată a lui Marghit:

„Azi, s'a măritat

O fată, c'un Jidan!”

Altă fată a fost păcălită... Acum, toată lumea rîde dealbinelea. Erji, rîde și ea printre lacrimi; Biro se domolește; lău-tarii prind momentul și atacă un palo-tas, perechile s'au refăcut, gluma a prins, ofensa a fost uitată și petrecerea con-tinuă...

*

Sa înoptat! Domnul Ștefănescu, ca u-nul ce cunoaște cuviința unei vizite și rigorile ei, a dat semnalul plecării. Il ur-mează Ioșka socialistul, devenit inutil și portarul Col'cein, chemat de îndatoriri-le sale! Ceilalți, stăruie în petrecere, în joc, în cânt...

Ascensii sub scară Anania tînuiește cu Bôjike.

— Hai la mine...

— Nu se poate... mă văd fetele...

— Haide dragă... ce dracu, ești obo-sită!... Te mai odihnești puțin!

— Las'că vin mîntea.

— Nu! Acum, mi-i drag de tine...

— Și mic de tine, dar nu pot... mă văd fetele...

Anania se îndârjește... Fata are însă dreptate, coridorul e plin de lume... La el în cameră, e cu neputință, toată lu-mea i-ar vedea... Unde dracu s'o ducă? Deodată o lucrare de fericire îi luminează sufletul...

— Dragă, vino cu mine... știu eu un loc unde nimeni nu ne știe...

— Nimeni? Zău?...

— Zău, nimeni!... Vino'ncoa...

Anania pleacă înainte, fata îl urmează. Amândoi se strecoară printre invitați și

C. G. MIHAILESCU : BUST

se afundă în pivnița unde se află depo-zitul de cadavre. Anania scoate cheia din buzunar și tremurând de excitate, di-buiește broasca ușii... Depozitul e în in-tuneric... E un întuneric rece, umed, care sperie, care respinge... Fata în-treabă îngrijată:

— Unde suntem aici, Anania?

— Tac! Ce-ți pasă?...

— Mi-e frică... Zău, mi-e frică!...

— Nu fii proastă... aici nimeni nu ne știe...

— Mi-e frică... Zău, mi-e frică!...

Anania o prinde cu brațul său vânjos, întărit de poftă și apoi amândoi se pră-bușesc peste tumba de cadavre... Fata simte un fior straniu... Capacul tumbei e rece și tare... Dar gesturile repezite și brutale ale băiatului, cu frământarea lor brutală, o amețesc, o încălzesc, mo-lesitor...

În timpul acesta, Marghit, care a ur-mărit pe Anania, se întoarce în coridor și cheamă pe Dănilă și pe Eva:

— Veniți să vă arăt ceva...

Copiii ascultă și ies după ea în curte... Dănilă e un pic mic, un pui de Moț în clasa întâia primară, crunt și teribil, în niște cizme cu căiambi tari, cu că-ciula de oaie trasă până peste urechi. Eva e o fetiță mică, firavă, blondănacă, ca și mamă-sa, timidă și stângace.

Amândoi ascultă militărește și execu-tă poruncile Lăcustei, mai marea lor...

Toți trei se furisează pe lângă zidul clădirii, până la fereastra ce răspunde depozitului și privesc înăuntru... Dar nu pot desluși nimic; văd numai niște umbre mișcându-se pe tumbă... Marghit, cu feminitatea ei precoce, înțelege însă totul... Un necaz de femeie rea o cu-prinde, o adevărată gelozie... Ar vrea cu tot dinadinsul să strice întâlnirea celor doi amorzați... Alături, în sala de macerație, doarme Șandor nebunul... El, ar fi în stare să le turbure dragostea... Trebuie numai decât să-l trezească...

— Stați aici și mă așteptați!, porun-

cește ea celor doi micuți subalterni. Apoi alcargă jos, de unde se întoarse cu o sticlă de vin... Prin fereastra spartă șoptește :

— Șandor, Șandor... uite vin...

Nebunul însă doarme deabinelea. Fetița îl strigă ceva mai tare.

— Șandor, scoală-te... Na de băut...

Nebunul n-o aude. Infuriată, Marghit aruncă pe fereastra spartă, cu sticla în el... Sticla se lovește de cimentul odăiei și se sparge... Nebunul se trezește, se ridică puțin, dar istovit, cade din nou...

* * *

Deși o parte din musafiri s'a retras, petrecerea continuă...

Marghit e furioasă... Cei doi amorezați s'au putut iubi. În ea simte o pornire aprigă, o poftă neobișnuit de chinătoare... Intreaga ei făptură sufletească s'a concentrat într-o impulsivitate cu cerinți obsedante și irezistibile... Ea strigă pe Dănilă și Eva :

— Veniți cu mine !

— Unde ? întrebă copiii.

— Veniți să vă arăt ce-au făcut Anania și eu Bôjke.

Cei doi copii se supun, urmând pe camera lor mai mare, care se îndreaptă către grajdul animalelor. Căinii, simțind străni în preajma lor încep să latre.

Copiii nu le este frică. Ei știu că animalele sunt încluse. Marghit îi conduce până la locul cel mai ferit, mai ascuns... Acolo le poruncește :

— Dănilă, trântește pe Eva la pământ !

Băiatul ezită. Fetița speriată, tipă și vrea să fugă. Lăcusta o prinde de mână și o repede în Dănilă, apoi pe șoptite îi înfruntă :

— Taci proasto din gură !... Și tu, hai mai repede !...

În vorbele ei tremură o pasiune bolnavă, o voluptate de a simți — privind, de a încerca senzații noi, senzații nepermise...

— N'auziți ?... Dănilă, mai repede... Cu ea la pământ !...

Băiatul se îndârjește, cuprinde fetița în brațele lui zdravene și amândoi se prăbușesc pe iarbă...

Marghit savurează scena și tremurând de plăcere comandă :

— Bine !... Acum culcă-te pe ea...

Eva speriată, tipă, ca pentru ajutor. Marghit

— Bagă-i pumnul în gură... și aruncă-te pe ea... se răsteste Marghit.

Căinii speriați s'au pornit într'un lătrat furios... Din depărtare se aude prin surdina noapții refrenul zilei „Bei der grosse Josephine“...

Șandor nebunul s'a sculat și a început să plângă, plânsul lui lugubru și neuman... Toate zgomotele locului, atât de felurite, lătratul animalelor, urletul nebunului, cântul cuminților se amestecă prefăcându-se într'un singur zvon, ce se înalță și se pierde în tăcerea de argint a nopții de primăvară...

Deodată un țipăt ascuțit și prelung, spintecă văzduhul... La Maternitatea o femeie a fost cuprinsă de durerile fetei...

Noaptea s'a lăsat grea de lumină și bogată în umbre. Peste freacățul de jos, din păduricea vecină vine un fior, smuls parcă din forța de nălcire din fantasticul unei nopți tropicale... Masiva clădire a fost prinsă, împreună cu toate elementele firii, în jocul minuant al nopții. Printre revărsările de valuri albe și adierele de umbre, cei șase brazi de

Considerațiuni asupra imitației

Nu e suficient dacă socotim imitația și ca o simplă contagiune mintală. E nevoie să-i înțelegem dedesubturile, să-i pătrundem fazele, să-i cunoaștem sensul.

Imitația ne apare ca un fenomen frecvent : ca un fenomen de psihoză colectivă. Reglementând-o psihologic și sociologic. Gabriel Tarde a pornit dela constatarea banală a repetiției fenomenelor naturale sociale și psihice. Cum e posibil studiul științific al fenomenelor fizice altfel decât mulțumită faptului că acele fenomene sunt totdeauna aceleași, prin inerenta lor repetitivitate în ordinea evolutivă a lucrurilor ?

În lumea fizică există fenomene de similitudine, a căror cercetare și reglementare, face obiectul științelor fizice. În lumea vitală, aceste fenomene de similitudine sunt de natură hereditară. În lumea socială și psihică similitudinile, repetițiile rezidă în fenomenul așa de frecvent al imitației.

Imităm fără voce și fără discernământ. Imităm tot ce iubim, tot ce respectăm, tot ce admirăm ; imităm uneori din frică, alteori din dragoste, totdeauna din inconștiență.

Imităm dintr'o pornire firească, incrențată omului social.

Iată definiția, pe care Tarde o dă imitației, insistând asupra mecanismului ei logic : „În totdeauna cuvântul imitație a avut un sens precis și caracteristic : acela al unei acțiuni, dela distanță, a unui spirit către alt spirit și al unei acțiuni, care consistă în reproducerea quasi-fotografică a unui clișeu cerebral prin placa sensibilă a unui alt creier“.

După Tarde, sunt două feluri de a imita : a face la fel cu modelul și a face contrariul. În ori și ce chestie, zilnică, toată lumea, tot publicul se împarte în două părți : unii sunt de o părere, alții de altă părere. Socialmente, ori și ce act este imitație sau invenție. Faptul social elementar este imitația.

În viața socială există similitudini, cari au drept cauză imitația. Cum ori și ce similitudine este datorită unor repetiții, avem trei categorii de repetiții : sociale, organice sau fizice, adică **imitative, hereditare sau vibratorii**. Tarde socotește imitația, drept cauza unică a similitudinilor sociale. În mod simplu, viața ne apare ca organizarea iritabilității protoplasmei ; materia ca organizarea elasticității eterului ; la fel și societatea ne apare ca organizarea imitației. Definiția dată de Tarde grupului social e : „o colectivitate de ființe, cari sunt pe punctul de a se imita, sau cari, fără să se imite acuma se aseamănă, iar trăsăturile lor comune sunt copii vechi ale unui același model“. Mai departe Tarde, consideră starea socială, ca pe o stare hipnotică, ca o formă a unui vis, un vis de comandă sau de acțiune.

Tarde pune la baza ori și cărei socie-

la intrare, prefăcuți în pagode orientale, străjuiesc clădirea, nepăsători și reci, scăldați în profuzimea razelor de fier, de argint și de piatră...

(Sfârșit)

Junie 1927. SYLVIVUS ROLANDO

tăți, nu simpatia, ci prestigiul. Nu este teama, ci admirația care produce somnambulismul social. Societatea este imitare și imitarea este o specie de somnambulism. (Tot ce imităm respectăm, tot ce respectăm, imităm). Dar nu numai imitația este fapt social important, ci și invenția. Invenția și imitația, în concepția lui Tarde, sunt acte sociale elementare. Credința și dorința sunt substanța și forța asupra cărora lucrează invenția și imitația.

Progresul social, ca și cel individual, se operează prin două procedee : substituție și acumulare (de aci avem și așa zisele : bătaii și mișcări logice). Logica socială se ocupă și cu duelul logic dar și cu uniunea logică. Duelul logic constă în lupta ce se dă între două descoperiri, una veche și alta nouă. Fiecare duel logic, în realitate, este dublu și consistă în două categorii de afirmațiuni și de negațiuni simetrice opuse. Dueluri logice găsim în limbaj (lupta între dialecte), în politică (lupta între partide), în industrie (concurența), etc.

În cazul în care o invenție nouă vine de se unește cu o invenție mai veche, dându-se naștere unei situațiuni noi, avem de a face cu o uniune sau împreunare logică.

În privința mecanismului logic al imitației, Tarde socotește că imitația merge dinăuntru în afara omului. Imitația se realizează nu prin influența societății, ci prin un impuls psihologic, pe care-l găsim la ori și cine.

Ascultarea și supunerea, bunăoară, sunt forme ale imitației. Ori și ce femeie, se știe, imită omul, pe care îl iubește sau îl admiră și a cărui influență o suportă.

Imitația dinăuntru spre afară înscamnă două lucruri : 1) că imitația ideilor precede pe cea a expresiunilor ; și 2) că imitația scopurilor precede pe cea a mijloacelor.

De altminteri, în sprijinul tezei lui Tarde că imitația merge dinăuntru în afară, e și faptul că o religie, care se propagă, mai întâi se crede și apoi se practică.

Imitația se mai datorește și prestigiului și admirației, ce o avem pentru superior. Imitarea superiorului de către inferior e un fenomen frecvent. Clasele inferioare din ori și ce societate tind să imite clasele superioare. Orașele din provincie tind, firese, să imi capitula.

Este un fapt incontestabil — crede Tarde — că au luat naștere, în Evul-Mediu, comune urbane mai întâi și în urmă comune rurale. Se pare că legea imitației de sus în jos ar fi inaplicabilă la propagarea creștinismului, care s'a răspândit, mai întâi, la clasele de jos. Să se observe însă că, după constatările făcute creștinismul, ca și socialismul de azi, s'a propagat la orașe mai întâi. În democrații, cum remarcă și Tocqueville, nu numai capitalele, dar și majoritatea masei se bucură de prestigiu și devine model de imitat. Ori și care ar fi organizația societății, mersul imitației, după Tarde, se supune în totdeauna aceleiași legi : ea merge la distanțe egale, dela superior la inferior, și se operează dinăuntru în afară. Superioritatea, care se caută să se imite, este superioritatea, ce se înțelege, se admiră și se bucură de prestigiu.

Cutuma și moda, religia, guvernământul, legislația, morala și arta, toate acestea ocazională și ajută în toate direc-

fiile, și pe toate tărâmurile, fenomenul frecvent al imitației.

În concepția sociologică generală a lui Tarde, fazele fenomenelor sociale sunt trei: 1) repetiția fenomenelor; 2) opoziția; și 3) adaptarea lor. Bunăoară, un anumit fapt social se imită de către marea masă a indivizilor: la un moment dat, în aceeași direcție, apare, o tendință nouă pentru, acel fenomen social, de aci opoziție ireductibilă între vechiul fenomen de imitație și noul fenomen de invenție; în cele din urmă, opoziția ia sfârșit, prin adaptarea celor două fenomene vieții de agregat social, prin imitarea invenției de către indivizi, căci imitația socializează pe indivizi.

Iată, cu detalii și explicații, modul cum concepe Tarde, fenomenul psiho-social al imitației. Ne permitem să adăugăm modestele noastre observațiuni. Din capul locului, Tarde pare că dezarmează ori și ce critică. El afirmă categoric, că există două feluri de a imita: făcând la fel cu modelul și făcând contrariul. În chipul acesta el epuizează toate faptele, cari, ori cum ar fi privite, tot imitatorii sunt. E un fel de a vorbi — credem —, care nu e de fel științific. A afirma, în același timp, că toate fenomenele sociale pozitive, bunăoară, sunt imitatorii și a susține tot odată că fenomenele sociale negative sunt și ele imitatorii, ni se pare straniu. E o sfidare a regulei elementare de logică, după care o noțiune e identică cu sine însăși, și nu poate fi una și aceeași în diferite alte situațiuni.

Apoi, în definiția pe care Tarde o dă grupului social, și pe care am remarcat-o mai sus, dânsul afirmă: „grupul social e o colectivitate de ființe, cari sunt pe punctul de a se imita, sau cari, fără să se imite acuma se aseamănă”, etc.

Noi știm însă dela Tarde că ori și ce fapt social și în deosebi, similitudinile sunt datorate imitațiunii. Cum admite atunci sociologul francez că un grup social se poate compune din ființe, cari fără să se imite acuma, se aseamănă? Se aseamănă, prin ce, dacă nu prin imitație? Și dacă nu se imită, cum se mai pot asemana?

Mai sus, am arătat, că Tarde, crede drept fapt „incontestabil” că, în Evul-Mediu, orașele au fost întocmite înaintea satelor. Faptul nu e tocmai incontestabil. Economiceste, Evul-Mediu este cunoscut ca o epocă agricolă, de producții agricole, iar nu comerciale sau industriale. I-am da lui Tarde exemplul poporul nostru care și-a întocmit și dezvoltat o individualitate etnică, la sate, și nu la orașe. Iar din punct de vedere al sociologiei descriptive, se știe destul de precis că epoca pescuitului, a agriculturii și a păstoritului — epoca satelor — a premers cu mult, epocii industriale și comerciale — epocii orașelor.

Și consecvent teorii sale, Tarde crede că creștinismul și socialismul se supune legii de imitațiune de sus în jos, prin faptul că s'au propagat la orașe. Deși aci, are dreptate, Tarde e totuși unilateral.

Privește această problemă după situația geografică și refuză să se refere și la situația demografică. Dacă din punct de vedere geografic, creștinismul și socialismul s'au propagat de sus în jos, dela orașe la sate, nu e mai puțin adevărat că, din punct de vedere demografic, și creștinismul și socialismul s'au propagat de jos în sus, dela clasele inferioare la cele superioare. Cât privește explicația

„Le supplice de Phedre”

Fragment

de HENRI DEBERLY

(Mărturisindu-și după bruscă revelație, „dragoste vinovată” pentru fiul ei, suplicia se revizuește, încearcă emoliente și se cheltuește în frenezii).

Într-o seară o cuprinsă o poftă, sguduind-o ca un chin, Marc era lângă ea pe o sofa încăpătoare. Așezați acolo cum se întâmplase, picioarele lor se atingeau și trupurile făceau aproape deopotrivă, caldure de jar, se hotărise să i-l aline, Elena nu simțise încă, până azi, atât de lângă ea, sufletul copilului ei vitreg. Un clocot de indoială, părea să-l prindă în freacăte. Avca să se reverse într'al ei. S'ar fi crezut că între amândouă, nu exista, despărțitoare, de cât o membrană. Smintită de bucurie, sigură de izbândă, își începea asaltul. Toate sforțările se adunară, fără a o sfâșia. În același timp, se strecura impresia netedă că, pentru înfrângerea subredului obstacol, îi lipsea mijlocul trebuitor. Cindată oprire! Ce să născocescă? Ochiul lui Marc se muia în zămbet de soare, dar lumina lor își filtra prin văl razele, cu lumina unei ape, acoperite încă de bruma dimineții. Deodată, o sguduire și nădejdea: „Nesiguranța s'ar stingă în mai puțin de-o clipă, dacă i-ași săruta gura!” Rușinea i se urcă, roșie, în obraji. Se ridică, împunsă, par'că, de vârful unui cuțit, apoi găsină destulă putere, pentru a-și stăpâni nervii, se așeză pe un scaun, alături.

Nicio zăgrăvire nu ar reda cum se cuvine, noaptea petrecută. Chinuită, se poate spune și în toate felurile. Până atunci înfricoșările-i fuseseră vii, dar nu văzuse în năpraznica ei boală, de cât un accident, de care avea să se vindece curând.

Gândul ce-i venise, îi arătă, acuma, cât se întinsese răul. Privirile-i se pierdură, fără să-i dea de fund și, Doamne își înclupui, nu știa cum, toate spasmele mârșave, isvorâte din el. Din clipa în care cugetul ei, rătăcind ca năuc, întâlni hidoasa cursă, și, știind bine ce face, se prinsese în ea de bună voie, ceea ce, la început nu fusese decât o tortură morală, se împovără de atâtea încercări, în cât pentru a le îndura, își striga groaza,

ce se dă mecanismului logic al imitației, care ar merge *ab interioribus ad exteriora*, negreșit e o explicație, dar o explicație psihologică, nu sociologică. Sociologic, adevărul asupra imitației e altul: că se imită sub presiunea morală exorbitantă a societății. Să nu uităm însă că Tarde, în toate studiile sale sociale, în fond n'a făcut sociologie, ci psihologie. Nu ne putem deci pune în punctul de vedere sociologic, și a critica teoria psihologică a lui Tarde, cu toate că el tot timpul n'a crezut în domeniul științei sociale. Sociologic — metoda și teoria lui Tarde se respinge, în total. Psihologie — e încă discutabilă, prin faptul că ignoră realități evidente de dragul unei teorii simple și simetrice, așa după cum, în parte, am încercat să arătăm și noi, în rândurile de față.

N. N. MATEESCU

mai mult de cât plăcerea. Sub întunecările lui Marc, abia simțite, ea ghicise nevina de femce, mai imperioasă la nouăsprezece ani, de cât dragostea oricărora. Înainte să vie, el dorea pe aceea ce avea să i se dea. „Eu, ca și alta, de ce nu eu!” gema Elena incredințată că mângâierea visată un minut, nu ar fi pricinuit fiului vitreg, nici-o scârbă. Îl vedea mulțumit, cu privire încă stupidă. Apoi, îndrăznețiile lor se excitau între ele ca niște cățele care se joacă, mâinile li se încheideau pe prăzi, gurile înfrigurate se adăpau, una din alta, și bălbâind, mai puțin de mirare de cât de extaz, alunecau pe clinul bucuriilor cu adevărat diavolesti. Vreți să credeți că cea mai rea, e revolta? Atunci, să vă depărtați, de trupul ei cu încercări întinse și de crecerul pe care, la fiecare aține, îl congestiona, dând înfrunchipărilor o vigoare mai mare! În spaimă, desnădăjde strigăte și lacrimi, își trăia, acolo, noaptea ei dintâi de dragoste pătimașă.

Sub mângâieri care o istoveau sonda tot iadul.

Uneori, strivită de un somn de brută, se trezea gemând de frică și de așteptări, cu capul în corbe ude, o reconstitua, pentru a o sorbi cu nesăț. Și după ce consuma plăcerea, se stropca de sus până jos, cu apă. În zorii zilei, adormi.

Dar ce turburare și ce aprinderi, când revăzu pe Marc! Dacă, în inima ei, tânjea un soi de rușine, urmare firească a depresiei în care o adâncise nesomnul, dorința o încegea cu mii de ace de oțel. Nici un răgaz nu-i da mintea, nici o odihnă nu-i îngăduia trupul.

Pare că, dimpotrivă, miragiile nopții, oricât e sleiseră, o atâțau mai mult. Amănunțindu-l înfășurând pe prea dragul ei fiu vitreg, nu cu privirea rece, dar sub semnul puterii aproape drăcești pe care i-o știa asupra trupului ei, i se părea că-l admiră pentru prima oară. Ce trălare era, la urma urmei, astă nouă imagine a lui, ale cărei înmulțite îndrăzneții, o înecuniseră! Buza nesăturată? Umbră nedemnă! Gura asta vie, pe care voia să o sărute! Când ochii, duși spre ea de o nevăzută forță, se opreau o clipă pe carnea atât de fragedă, propria ei gură se contracta, pleoapele îi băteau, se clătina, ca apucată de amețeli. De mai multe ori, în timpul zilei, fără rost atinse prictenos fața lui Marc, sau îl sărută pe obraz. De atâtea ori, mâhnită de lipsa ei de curaj. Era pentru ea o certitudine, dobândită dimineața, și ajunsă pe măsură ce mai puternică, obsedantă, că nu singur contact în care li s'ar fi amestecat răsuflările, ar fi făcut-o, până la moarte, fericită. „De ce să mă sfiesc? E de-ajuns, se gândea, să nu mă tem!” Înainte să se culce, se hotărî. Mare primi sărutarea cu mirare, dar intenția care o călăuzise îi rămase ascunsă, și nevăzând de cât o stângăcie, răsă și atâtea tot.

Trad. de ELENA PROTOPOPESCU

Portrete străine

HENRI DEBERLY : LE SUPPLICE DE PHEDRE

Mijlocia rumegătorilor de coli tipărite, febrili, caută cu înțeleală și descoperă în toate prăvăliile, poezia de atâtea sute de ani mistuită, a nenorocirilor din gyneceu și a catastrofelor domestice. Între scoarțele cărții franceze, se strivese din epoca dulcii Lafayette până în mai asprul lor ex al freudismului, tabele anatomice și dezastre de sabat familiar.

Francezul s'a depășit pe el în amabilitatea de a întreține și desvolta curiozitatea cumetrilor de toate gradele și clasele, fie că și-a hocat oferta script de analiză, fie că, la fel de atrăgător pentru închipuirea lăncinată de cancan și eroică podoabă, i-a zis studiu de moravuri. El a satisfăcut cu măsurii egale și cu potențieri între neclintite ziduri, negustorește, pe ici, din pur instinct salonard, pe colo, priopismul anxios și microscopica genitală.

Nu pentru amatorii acestia, si-a scris Deberly, cartea lui severă, în bună tradiție franceză, pe cât se simte, dar smulșă, cu o salutară violență, din ambalajul de volume croite pe plăcuri și pe libidinos.

Literatul acesta cu capul desinat de încăpătănările și apăsul tușului, nemângâiat de umbre palide și de catifelări, se complăce, înzestrat cu sagacitatea Draconului, în contorsiunile volupte ale femelei, lăsate lui mostenire de un clasic înaintaș, pe sofalele largi și curbe, de stiluri sonore și impunătoare.

Incruntat, el o lipsește de mica dantelă și de marele discurs. Procedent de concentrare, este, la el, abil, și în toate părțile completează golurile sau respingere reverențele, recitarea patimei elegant versificate și'n nobil ureș către Venus, fiind pe asprimile lui potrivită.

Deberly pornește cu o netă viziune și își pregătește insinuările sigur, pentru a nu ne surprinde, la vreme, că pulă ardentă și fermă, stăpânită de un rău nemernic și explorând cărările păcatului, sângerează în cursa dințată, întinsă cu atentă cruzime.

Infrigurarea glasului acestei, oricum, simpatice posedate, întrece, fără vrere, părinteasca muștrare și desvâlne, când mai larg, cecace, până la erupție, va fi urmărit, joc cu joc, și pe nesimțite încercuit, de diavolul în mărcinș, sau în unghere de buduar ascuns. Gradațiile se precipită și vopseaua, între negru și cearlat, întinde cu iscusița încercatei pensule, pasta, din mii și mii de tuburi, când împachotată și când despărțite. Detaliile toate se îndreaptă, (nici stângăcie, nici întârziere), spre aceiași unică țintă, luminos urmărită, prin obscur și dedal. Să recunoaștem că, iritante când se ajustează unui plan de învățământ, ordonarea și mestesugul de simplificare, aici, dă motivului și temei, câștig.

Deberly nu se mulțumește cu documentul prezentat naturalist și sumar, îl și lămuirește, fără a verifica, totuși, substanța cojilor de ou, și-l și fixează. „Psihologia“ lui are numeroase ieșiri, trampă și supape, ochiuri de ape în vârtej, precum și stagnanțe de lac hipocrit. El lucrează cu sfredelul și cu măciuca, deopotrivă, și nu se sfiește să taie, cu șorțul tâmplarului înainte, nodul de stejar sau să desgrădineze, din tei, fibra co-

riace. O mișcare de suflet își găsește repercusiuni în deosebite lăuntrice casete și se soluționează în chipuri diferite. Bogăția de interpretări nu se învârtește, ca frunza moartă, în gol, în ipoteze de lux raționalist; se risipește sau se adună, afurisit de elastic, între ieroglife de fiziologie, achiziționate îndelung și așezate, unele față de altele, ca membrele unei fantastice mașini, construite, însă, pentru funcționare și producție, nu pentru elaborare de aforisme și orațiuni.

O impresie dură de viață comprimată, veghind să nu irumpă, căci speriată de propria ei putere, „L'idée que Marc ne l'aimait plus l'indignait parfois et, d'autres fois, la pénétrait de l'amère jouissance que goûte en face de la rancune une âme impérieuse, mais, plus souvent, jetait en elle une contrariété dont s'obscurcissait toute sa vie“.

Metodă mult străină de metoda lui Proust, deși, aparent, pe alocurea, aceeași. Acesta lasă, fără grija digurilor, viața în revărsări și inundații; dar Deberly reține succesiunea filmatică în etape, tot atâtea stații de distribuție, rezumat și limpezire.

Din crâmpacele sincere, svârlite involuntar la suprafața de svăcnirile inconștientului, singure denunțătoare printre fățarniciile față de sineși, Deberly nimic nu înlătură, nimic nu îndulcește și nu modifică nimic. Arta lui de șuruburi strănse la timp, aici excelează. Și iată rezultatul. El va scandaliza pe câți mai mulți curcani, repede supărați de șuer, și pe cât mai numeroase bibilici, cu menirea, precum se știe, de a psalmodia întreaga zi: păcat, păcat, păcat.

Iată rezultatul. Analiza nepermisei pasiuni, justifică prin justetea ei, inevitabilul „écart“, și dă infracțiunii morale, o explicare deplină.

Prin ea, monstruozitatea se rezolvă în firese. Dragostea interzisă, se întreține, peste formalismul matrimonial și imperativul buneii purtări, din constitutivele ei elemente, tot atât de imposibil de sufocat, pe cât de cu neputință să imprimi unui organ, funcțiunea altuia, indiferent de hotărîrea, hazlie și absurdă, de a face ca ochiul să audă și urechea să vadă, pentru ca schingiurii, obstacole și reprimate să-ți obție nota bună a Societății, înnebunite într-o bună zi, să presupunem, de prestidigitaje și inversiuni. Logica organică a femeii lui Deberly, este atât de strict închisă în clesitele truse, încât a o contrazice ar fi a o estropia, și ar fi o puțin deșteaptă năzuință de a opri reacțiunile unei glande, cu discursuri pedagogice și împiedecând secrețiunile, cu precept uscat și cu poză, utilă prin spaimă. Acuzația de imoralitate, adusă periodic, de sergenții conviețuirilor oneste, unor intuitivi, care deslipese de scoica realității, miezul hălos, de cartilagin și spută, s'a cutăruit tot mai în greșeala de a porunci tumultelor de ocean să se liniștească în vase de bucătărie, pentru a fi cu morcovi și cartofi, cu țelină și pătlăgele, fierte, deasupra unei flacări conjugale: inoperanță manevră față de încăpătănările insolente ale valului marin.

Pentru ca să înceteze bătaia ochiului și să curme sughitul, personagiile de aghiazmă, hrănite ca legendarii lilieci

Monumentul poetului

(Oda XXX — Cartea III)

Am ridicat un monument aparte,
Mă'nalt ca piramidele regale,
Nici Jupiter cu tunetele sale
Nu va putea ca să-i aducă moarte.

Eu știu că voi muri dar nu mi-i jale —
Din mine cea mai prețioasă parte
În urma mea trăi-va, mai departe,
La Capitol cât vor sui vestale.

Căci bine știți că ritmul cel colic
De mine e adus pe-aceste scene...
Deci vino, Muză! suflet melancolic, --

Te-aștept să mi te-apropii, drag, alene,
Iar laurul tău mândru și simbolic
Să-mi încunune fruntea, Melpomene!

L. ALBU-NEGOVAN

cu anaforă, bucurăși ar buchini, în auzul pacientului, pasagii din d-na de Staff și din educatorul Payot.

Se pare că lozinci de acestea, pe care bine le știe Deberly gușate, l-au reformat, de bună seamă, la sfârșit și pentru a se salva, pe cât o mai putea face, și-a terminat romanul cu concesii, contrabalansate, pe sfântă dreptate, cu apreciable pierderi. Câteva exekmații de pudoare și inoportuna intervenție, uneori, a decenței, poate să presimțim subita revenire a pocăitei, în extremis, eroine, ca și comica disproporție, în ultimele rânduri, dintre forța lui Deberly, de disecare și disociere, și timiditatea lui, neașteptată, de ins, dintr'odată uns de troabă și necăjit de poznele cucoanei.

Poate că nici nu se putea în altfel câștiga cununa, dar de crește autorul, cu slugăritul final, în stima predicantilor, pierde, socotelile toate făcute, prin factice și căldicel convenționalism. Om de litere, Deberly nu a știut să aibă, până la ultimul cuvânt al cărții lui frumose, țintă rigidă și aprigă de la începutul slovelor ei, și gâde concesiv, și-a înflorit cu rosmarin cușitul, și-a prins de scufia de sânge, pana de tirolez și floarea reginei.

ELENA PROTOPOPESCU

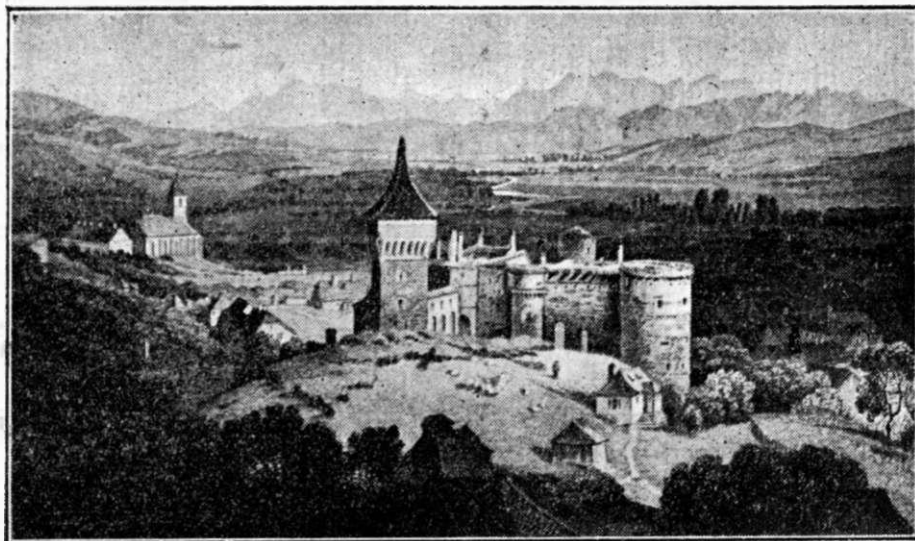
A venit

A venit
cu pas mărunt, grăbit...
pentru ea
noaptea s'a lăsat oarbă și grea,
nimeni să n'o vadă, prin besna rece,
ce uiliți bate,
ce praguri trece...

Piscul

sterp, pleșuv, enorm...
toate poftele ce'n mine dorm
fresar, și cu porunci de fier
pe cărăruile-ți mă cer;
pisc alb, stingher,
proptit de cer!...

A. COTRUȘ

HUNIEDOARA, după o stampă din sec. XIX

Hunedoara

În ținutul Hațegului — cuibul românismului — eroul Iancu a găsit cu cale să-și clădească lângă satul natal cuibul de apărare, de unde să poată în acelaș timp, ușor supraveghea atât pe Domnul Principatului român, din sudul Carpaților, cât și pe Turci care tindeau să pătrundă în inima Europei prin țara ungurească chitind asupra Belgradului.

Nu se putea o așezare mai minunată pentru viteazul crescut în școala luptelor dintre orașele italiene de cât cea pe care și-a ales-o lângă Hunedoara.

Că viteazul văzuse și învățase multe în luptele ce le-a trăit ne-o dovedește atât locul pe care și-a așezat castelul cât și întăriturile lui.

Privindu-l în așezarea sălbatică care îl înconjura își face impresia unui suib de șoimi, după cum de altfel au și fost Huniazii.

Castelul a fost zidit în 1442 după planul lui Iancu Corvin, iar în 1486 a fost reparat de către fiul său Matei Corvin.

O ultimă reparare i-a fost făcută apoi între 1619—1624 de către principele Gabriel Bethlen, care porunci de-i adăugă zidul din colțul stâng cu cele două turnuri mici.

În 1854 a fost distrus de un incendiu și în 1870 reclădit de Habsburgi.

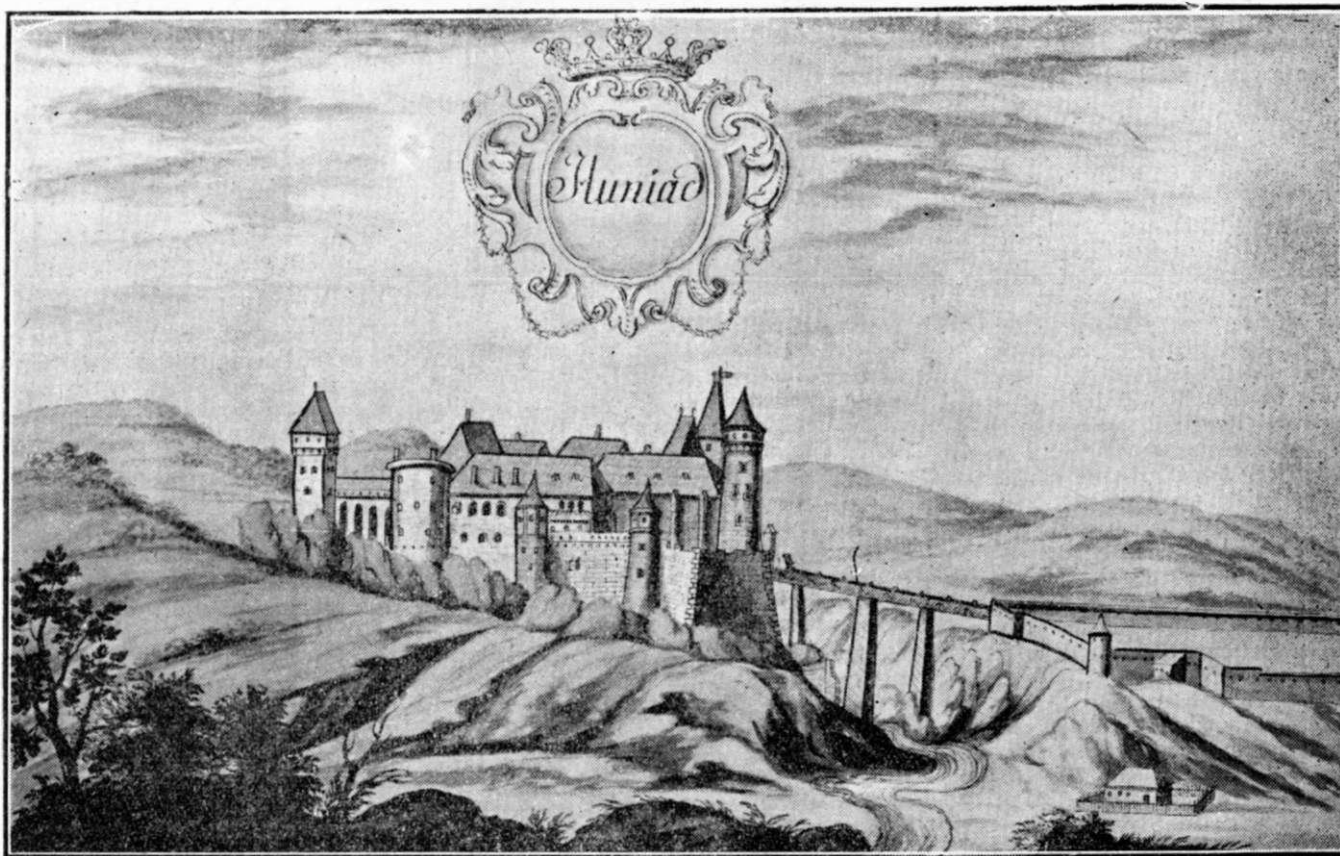
Figura de jos reprezintă castelul înainte de ardere în 1735.

În figura de sus castelul este reprezentat așa cum a fost reclădit.

Observând ambele figuri ne dăm seama cât de deosebit este cel de al doilea de cel dintâi.

În castelul românului Iancu s'au pus la cale nenumăratele expedițiuni împotriva Turcilor și aici au făcut legătura de supunere către „Cavalerul alb” domnii Moldovei Petre și tȘefan în veacul al XV-lei.

MIH. POPESCU

HUNIEDOARA, după un manuscris din sec. XVIII

MENTIUNI CRITICE

IONEL TEODOREANU: La Medeleni ; vol. II. Drumuri, roman editura „Carlea Românească“

(Urmare și sfârșit)

Mircea Balmuș, colegul de clasă și șeful promoției lui Dănuț, e copilul unor tabietii moldoveni, locuind într-o potolită și aromată gospodărie din Popa-Nan. Studios într'atâta că Olguța îl și decretase, prin corespondență, prinț al Hardnuthurilor. Mircea e îndrăgostit de Olguța, fără să o fi cunoscut, însă firea lui timidă, e mai mult terorizată de familiaritatea ei autoritară.

S'au găsit voci în critica noastră, pentru cari Mircea Balmuș este o creație, prea „confectionată“, și întrebunțat, pare-se, de Ionel Teodoreanu ca element de antiteză. Dănuț și Mircea sunt într'adevăr două versante, cu altă vegetație, ale aceleiași adolescențe. D-I Ibrăileanu îl socotește însă prea simetric.

De o pasiune cu mult mai inferioară, înzestrat cu toate atributele timidității, nemărturisindu-și dragostea pentru Olguța, decât singurului personaj de care firea lui se putea apropia, blândeii Monica, Mircea este temperamentul opus al impulsivului Dănuț. Aprig în necrușătoarea lui dușmănie pentru Adina, a cărei pasiune o socotește vinovată pricină a felului de viață ce duce Dănuț, Mircea prezintă tipul hotărâtului în viață, mândru de firea lui, orgolios, și deci tăcut, de victorii ca și de înfrângeri. Primind invitația domnului Deleanu de a-și petrece vacanța cea mare la Medeleni, Mircea a cărui prezență se estompează din ce în ce mai mult în umbra Medelenilor își prepară examenul de clasa a VIII-a, așa că la începutul viitorului an școlar, Mircea Balmuș, student și suplinitor la Liceul Lazăr, (suntem în toamna lui 1914 cu începutul războiului cel mare și cu concentrările corpului didactic), este profesorul lui Dănuț. Toată această evoluție a lui Mircea, contrastează, e adevărat, cu atmosfera liberală, dacă vreți, oarecum anarhică, și lipsită de obiective precise ale Medelenilor și judecată prin prizma acestei libertăți, s'ar putea crede că Ionel Teodoreanu a urmărit o creație simetrică. Adevărul este că Mircea Balmuș nu este un personaj definitiv. Poate că autorul îl rezervă viitoarelor cânturi ale „Medelenilor“, poate că de aceea l-a și împins cu un an înaintea lui Dănuț, poate că etc. Însă, este în „Drumuri“ o scenă al cărei actor principal este Mircea Balmuș, o scenă de o ținută psihologică, de o caudoare și de o suavitate neîntrecută, care, singură ea, dă cronului acestuia un atestat de naștere ca și dispensa neîmplinirilor eventuale. Mircea Balmuș este până acum Mircea din scena întrevederii cu Olguța și Mircea nedecisul, îndrăgostitul și timidul, care nu îndrăznește să deschidă poarta din Pitar-Moși, dela Herr Direktor, unde sta în gazdă, pentru cele câteva zile ale escapadei, Olguța.

Și iată-ne reveniți. După cum spuneam Olguța, în tovărășia binecuvântată a d-lui Deleanu, descind dis-de-dimineață în Popa-Nan, la casa soților Balmuș, care-i primise cu explozii de bucurie. Coana Catinca e în grădină, pregătind cafelele cu lapte, Mircea e în odaia lui, prăvălit pe covoare „cu atitudinea unui bagaj căzut din care iese un cap de pisică, „al cărei trup e captiv“ — îngrozit de întvederea — „nenorocirea“ cum zice el, — ce-l așteaptă îmbrăcat în pripă, cu tunica de alpağa, destrămată în coate, peste cămașa de noapte, etc., etc. „cu sufletul răscolit ca un dulap jefuit în goană“. Dar la acest portret a cărui suavă extindere nu ne-am putut îngădui să o transcriem în întregime, portret care el singur ar fi de ajuns să ne înfățișeze un Mircea în carne și'n oase, și mai ales în suflet, autorul adaogă scena neașteptată, bruscă și simplă, gen-Olgu-

IONEL TEODOREANU

ța, dintre aceasta și Mircea. Iată unde se vedește romancierul. Căci, tu, cetitor sentimental, întovărășești pe erou, pe eroină, ajungi să-i cunoști, cu virtuțile și păcatele lor, știi cât de „amarnică“ e Olguța, cât e de necrușătoare, și cât de timid e Mircea și tremuri la gândul că autorul i-ar putea pune față în față și ești convins că stângăcia lui Mircea, va trece și în paginile cărții și că autorul însuși își va pierde cumpătul și va rata scena. Dar, spectacol cu adevărat demiurgic, autorul nostru e un adevărat romancier, el nu se teme de încercări, el umblă după isprăvi și le birue ca un alt Făt-Frumos, și de aceea vă invit să citiți, pentru că oricât m'aș trudi, n'aș putea-o reconstitui, și ar fi și păcat, scena aceasta de improvizată și matinală confesiune, când Olguța cunoaște un Mircea fără de ridicul și Mircea înțelege pentru ce iubește pe Olguța.

Voi trece peste toate peripețiile esca-

padei Olguței la București, dintre cari atâtă ne duc la vremurile de șgomotoasă copilărie ale „Hotarului nestatornic“ și voi cita câteva rânduri dintr-o interpretare sufletească a autorului — ca o dovadă că arta lui Ionel Teodoreanu vede adânc când e îndrăgostit de un erou și că pentru Ionel Teodoreanu, Mircea nu e un simplu erou de simetrie, frate de răscruce cu Dănuț, ci o adevărată existență artistică, oricât după sosirea lui la Medeleni, prezența lui se eclipsează.

Mircea iubește pe Olguța și după plecarea acesteia, iată în ce cuvinte de poetică psihologie, transcrie autorul minunea săvârșită. (Poate că, în trecut, nu strică să menționăm că aceste rânduri de antologie le-am înfălnit, spre bucuria noastră, citate și'n studiul d-lui Ralea): „In sufletul lui Mircea era ca o mirare care prefăcea conturul sufletului și al gândurilor. O mirare... Înaintea primăverii trece-un vânt. Trece un vânt pe străzi, printre case, magazii, biserici, printre oameni preocupați, cari se duc la treburile lor de toate zilele, într'o zi ca toate zilele. Și deodată un trecător — tânăr sau bătrân, femece sau fată — ridică ochii, ascultă, privește, respiră... Ce s'a întâmplat? A înflorit o zare? Au răs mării unde va înainte de vreme? Au respirat violetele într'o pădure? A zburat un înger nevăzut din ceruri și s'a dus iar înapoi, cu parfum de toporași, în aripi?... Cine știe!... Nu s'a întâmplat nimic... Cine știe!... A trecut un vânt, înaintea primăverii, printr'un oraș.

Și capetele trecătorilor se ridică. Cerul parcă a venit. Un trecător zămbește altuia, fără să-l cunoască. Fiecare ar vrea să facă semne de bunăvenire cuiva... Nu-i nimeni. E o mirare; orașul e altul, oamenii sunt alții. Undeva un glas începe să cânte. E o mirare pretutindeni, pe urma unui vânt care-a fluturat soare, perdele, plete, suflete...“

Fără să mai adiogăm că pasajii de felul acestuia abundă în romanul lui Ionel Teodoreanu și că dacă scrisul său nu este pretutindeni de aceeași unitate formală, stilul acesta trebuie privit ca o specie de monolog exteriorizat, plasticizat în natura înconjurătoare, am zice un monolog interior obiectivat în pasteluri. Desigur, și în acest caz, romanul nu e lipsit de anumite lungimi, sau alteori de anume inferiorități de stil, prea puține și prea neînsemnate, însă, ca să le mai relevăm și care vor dispărea de bună seamă, la o viitoare ediție.

Dar romanul continuă într'o profuziune de scene, într'o implicație de evenimente episodice, care de multeori amenință să treacă pe primul plan și care ne smulge din întâia polarizare a atenției noastre.

Dănuț și cu Mircea pornesc la Medeleni, de vacanță.

O apariție, Monica, de basm, călărind în așteptarea lui Dănuț, o întvedere emoționantă, Dănuț abia deslăpuit de sânul Adinei, un drum ca în povești spre casă, d-na Deleanu ieșind într'o întâmpinare flicăului și apoi pe înecul o schimbare în temperamentul impulsiv al lui Dănuț, o animalizare, dacă e îngăduit a spune, metamorfoză explicabilă psihologică, oricât s'ar părea de curioasă această nouă ipostază a lui Dănuț, care tânjește în trupul lui după Adina și se simte străin, lipsit de avânt în vecinătatea Monicăi. Fie că, complexitatea sufletească a lui Dănuț compertă o atare serie de schimbări la față, fie că Monica e realizată din umbre, ca o croină rezig-

LEON VIORESCU : PEISAJ

nată să aștepte reîntoarcerea logodnicului rățăcit — adevărul este că scenele dintre Monica și Dănuț, dela Medeleni, sunt cele mai puțin convingătoare. Spațiul ne lipsește pentru a ilustra nu numai lipsa de sinceritate a acestor scene, ceea ce din partea lui Dănuț n'ar fi de cât prea explicabil, dar lipsa de sinceritate — artistică — din partea Monicăi. Nu știu dacă greșesc — și timpul nu este favorabil pentru a ne informa, în amănunte — dar mi se pare că Monica n'a vorbit mai de loc sau în orice caz în taină — și acesta a fost marele ei farmec — în „Hotarul nestatornic”. Și poate că nu e vorba numai decât de cuvânt. Ci de o discreție și o taină, mai presus de cuvânt, vecin cu tăcerea și pe care Monica le părește de câteva ori în acest al doilea volum.

Scenele sentimentale dintre cei doi logodnici sunt cele mai palide. Să fie o simplă iluzie? Să fie o slăbiciune a autorului? „Sunt zile când eroii nu sunt în bune dispoziții”, scrie într'un loc Girard în admirabilul-i ultim roman în al cărui erou, abulicul Paterne, găsim câteva trăsături din acelea ale lui Dănuț care, cu adevărat, nici nu se afla în bune dispoziții sufletești, de când e la Medeleni.

Să repetăm fraza aceasta, care nu rezolvă de altminteri, îndoiala, pe care singur studiul atent — așa cum romanul lui Ionel Teodoreanu îl reclamă — ar deslega-o, după cum tot numai studiul ar lămurii și episodul Ioana Pallă, a cărui enigmă psihologică nu pot fi desvăluite de la prima vedere. Să notăm aceste capete pentru viitoare reveniri, și să reluăm, pentru încheiere, afirmațiunea noastră dintru început că linia romanului e deviată, am scris în numărul trecut — chiar siluțit.

Desigur, și observațiunea e foarte veche, toată literatura, este autobiografică. Mai mult, s'a spus că literatura e cu atât mai bună cu cât e mai autobiografică. Și lucrul poate fi urmărit în toate literaturile, chit că anumite genuri au transfigurat până într'atâta materialul

autobiografic încât nimic din vechile caractere nu mai transpar. Dănuț, se vede a fi un scriitor, sau mai bine așa îl vrea autorul. „Alunele veveriței” — acele caete cu metafore sunt chiar maniera cu care a debutat în literatură și Ionel Teodoreanu. Deci, și desigur tot cetitorul în curent cu ce a scris Ionel Teodoreanu, nu se va putea smulge sugestiei — în Dănuț, autorul s'a zugrăvit pe sine, cel puțin în aspectul literar. Ori Dănuț după cele câteva aventuri care-l smulg caetelor cu metafore, în urma experiențelor sufletești cu care aceste aventuri se pare că l-au îmbogățit (cu toate că teocmai fiziologia acestei formațiuni de literat nu ne este tradusă, scrie nuvelă și anunță roman. Dar romanul pe care îl va scrie Dănuț este chiar „Medelenii” și în romanul acesta vor figura eroii și eroinele întâlnite deja în romanul lui Ionel Teodoreanu. Și aici, spuneam, ni se pare că linia romanului e ruptă. Ficțiunea cu care ne deprinsese autorul se despică, planurile se suprapun, eroii din carte își ies din roluri și trec pe copertă substituindu-se autorului.

Un frumos spectacol pirandellian, dacă Ionel Teodoreanu ar fi urmărit să ne dea comedia aceasta a creației. Cred însă că totul se datorește unui punct de vedere greșit. Ionel Teodoreanu a crezut de cuviință să introducă în partea finală a romanului toate gândurile sale despre roman și să răspundă oarecum obiecțiilor ce i s'au adus sau i s'ar mai aduce. O slăbiciune de autor, care i-a alterat perspectiva. Dănuț putea să devie romancier și putea să ia în serios această indeclică. El trebuia să scrie altceva decât „Medelenii”, după cum metaforele se numiseră „Alunele Veveriței” pe când ale lui Ionel Teodoreanu: „Jucării”...

Fără să mai adăogăm că această nouă epocă din viața lui Dănuț, trebuia dezvoltată într'un volum aparte și cu tot aparatul de obiectivare cu care Ionel Teodoreanu a urmărit pe Dănuț, dela începuturile vieții lui de copil, și până la aceea de adolescent robit simțurilor. Schimbarea perspectivei, l-a făcut să treacă peste epoca aceasta și toate se

par mici și nedistincte ca privite printr'un ochian întors.

Dar și această problemă — pe care am socotit de trebuință, s'o formulăm — merită o mai lungă dezbateră. I-a fost dat tot lui Ionel Teodoreanu, a cărui tânără măiestria se sbate și rupe tiparele stricte, să ne dea cu cel deal doilea volum al Medelenilor o formă, greșită, după noi, în partea-i finală, dar nu mai puțin bogată în sugestii.

Și cititorul știe că numai operele viabile duc cu ele sâmburii polemice.

Nu este oare Balzac, cel mai discutat dintre romancierii?

PERPESSICIUS

Ducele Duras văzu, într'o zi, pe Descartes la o masă plină cu tot felul de bunătăți. Ducele îi zise:

„Cum, și filosofii obicinuiesc să mănânce astfel de lucruri fine?”

„De ce nu? răspuse Descartes, „crezi oare că natura produce bunătăți numai pentru proști?”

* * *

Ronsard după ce cântase zece ani farmecele Casandrei, — prima sa dragoste, — făcu versuri pline de laudă pentru Elena de Sugères. Aceasta rugă pe cardinalul Perron de a face o prefață la începutul volumului de poezii galante ale lui Ronsard, pentru a convinge publicul că acesta n'avusese pentru dânsa decât admirație cu totul nevinovată. Elena de Sugères era cea mai virtuoaasă fiică a reginei; dar și cea mai urâtă. Cardinalul îi răspuse cu răutate:

„In loc de prefață, vă sfătuiesc să puaceți la începutul cărții, portretul dv.”.

* * *

Maria Antoaneta văzu, într'o zi, o medalie, ce avea pe o parte portretul Fecioarei-Maria și pe cealaltă al reginei. Neînțelegând simbolul acestei medalii, ducele de Nivernais, care era de față, îi spuse:

„Când vezi portretul Fecioarei-Maria trebuie să zici: Ave Maria, când îl vezi pe al reginei Franței, adaogi: Gratia plena”.

* * *

Medicul Falconet fu chemat la o doamnă ce-și închipuia că ar fi bolnavă. Medicul îi puse întrebări la cari doamna răspuse că mănâncă bine, doarme bine, însfârșit reeșea că este perfect sănătoasă.

„Nu e nimic”, răspuse medicul „vă voi da un remediu care vă va scăpa de toate acestea”.

Intr'o zi, Frederic cel Mare zise medicului său:

„Fii sincer, doctore, câți oameni ai ucis în cariera d-tale?”

„Sire”, răspuse medicul, în orice caz mai puțini decât Majestatea-Voastră”.

* * *

Beaubourg, care era grozav de urât, Racine. În momentul când d-ra Lecouvreur, care juca pe Monina, îi zicea:

„Ah! seigneur vous changez de visage”, (act. III, scena 5) se auzi strigând dela galerie:

„Lasă-l să o schimbe”.

ZOE LECCA

„Nu se mai laudă“

Lui Ștefan Brăiloiu

Dacă îmi aduc aminte una dintre cele mai frumoase precizări, dintre câte am întâlnit, e aceea ce prin care G. Lanson, arăta influența faimosului articol al lui Jules Lemaitre, asupra lui G. Ohnet. Se discută influența criticii asupra opiniei publice. Se arăta că majoritatea cititorilor nu ține seama de sentințele celor mai reputați dintre critici, că remanele de, tiraj sunt mai căutate ca oricând. Exemplul era furnizat chiar prin G. Ohnet: „Cărțile lui se vând, sau se vindeau acum câțiva ani, într'un număr de exemplar încercit decât în vremea apariției faimosului articol prin care, într'o revistă aproape necunoscută, un critic tânăr de tot, prăbușia într'o singură zi, un romanțier de renume european.

Asta acum patruzeci de ani.

Ce fel de prăbușire când G. Ohnet e mai citit ca oricând? era întrebare Lanson.

Da fără îndoială a răsunat documentația critică e mult mai citit ca atunci și e firesc să fie așa, dar nimeni nu se mai laudă că îl citește.

Evident, citit e și Ponson de Terrail cu al său Rocambole, citit și Paul de Cok, citiți atâți autori de tiraj, dar cine îndrăznește să mărturisească în public că își trage substanța intelectuală din aceste capodopere ale platurdinei în fan-tezie sau în spirit?

Asta era ideea lui Lanson, profund exactă în ce privește înțelesul, dar inexactă în ceea ce privește sfera de aplicare.

Nu e adevărat că nimeni nu se mai laudă azi că admiră pe Ohnet sau pe autorul lui Rocambole. Afirmatia e de-a dreptul greșită. Orice scriitor e iubit, admirat cu sinceritate de cititorii lui, numai că acești cititori diferă între ei. Sunt zone și subzone de cititori.

Înainte de articolul lui Jules Lemaitre cercurile literare înseși, majoritatea criticii, presa și elita curentă a cititorilor, nu numai că se delectau cu lectura lui G. Ohnet, dar îi găseau însuși rare, admirau stilul și spiritul de observație al romanțierului îi găsea calități de emoție și mai ales putere creatoare. Toți se mândreau că îl pot înțelege și prețui.

A venit surprinzător articolul tânărului critic.

A arătat ce manufactură inferioară constituie romanele lui Ohnet, ce falsă îi este observația, ce grosolană confuzia psihologică face, cât de redusă ca intelectualitate, îi sunt croi (gândiți-vă că e o lege psihologică a cititului: orice adevărat cititor ar vrea să fie în locul eroului simpatice și inteligent). A arătat Lemaitre că lumea de conți și marchizi a lui Ohnet e de un gust vulgar, vis de portărese și negustori de sireturi.

A fost imediat o retragere în debandadă, o renegare publică. Toți cei care credeau până atunci că **dovedesc gust citind pe Ohnet**, nu mai știau cum să-și ascundă acum sărăcia intelectuală pe care o dovediseră admirând cu convingere un scriitor nul.

Dar cât de departe a ajuns articolul lui Lemaitre? Cel mult o sută două de cititori ai revistei. Dar cititorii revistelor mici sunt de obicei cei mai subțiri ca pricepere, mai pasionați pentru valoarea autentică, mai cercetători și mai curajoși. Ei reprezintă în genere celulele genera-

toare ale sufletului unui popor. Ca și în organisme ele sunt reduse ca număr, față de infinitatea celulelor somatice, dar ele au funcția esențială: aceea a perpetuării. Un număr restrâns de cititori și-au dat seama de la început de valoarea lui Vigny, Stendhal Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Ibsen, etc., în timp ce contemporanii se complăceau în admirarea cine stie cărei imense gogoși contemporane. Cine poate tăgădui că scriitorii mari sunt sufletul unui popor, că dacă acest suflet are o esență și o caracteristică reală, ele constau în creațiile marilor artiști, care furnizează o axă psihologică tuturor generațiilor.

Franța nu e Paul de Cok, nu e Ponson de Terrail ci Stendhal, Musset și Proust.

România și sufletul românesc nu sunt Carol Scrob, celebrul autor de romane, ci Eminescu prin „Luceafărul“, „Scrierile“ și Călin.

Revenind deci la afirmația lui Lanson, simțim de acord cu el că nimeni nu se mai laudă că admiră pe Ohnet, atâta timp cât e vorba de un cerc restrâns, de elita cititorilor, de cei care determină curente și carierele literare (cuprinzând aici și pe toți cei care își formulează opiniile în scris) poate mai exact nu se găsește nici un critic și nici un ziar să-l mai laude. Restul e însă mai încălzit ca oricând de „Maitre des Forges“ admiră mai departe conții și marchizele „distingse“ ale ilustrului și defunctului romanțier. Funcționare de poștă în provincie, manucureuse și soferi în orele de așteptare care bine înțeles că nici n'au auzit pomenindu-se vreodată numele lui Jules Lemaitre, se vesează încă în cărțile lui Ohnet. De altfel articolul de față e determinat de faptul că am fost martor al insistenței călduroase cu care soția unui domn senator din provincie recomanda unei prietene autorul preferit: „Dragă să citești „Maitre des Forges“ e ceva teribil. Fantoma de la Operă ai citit-o?“

Aci pasionata noastră cititoare, care nu vorbea fără un real aer de superioritate, făcea evident o mică și inofensivă confuzie.

Cert, critica nu are influența asupra masei cititorilor, care de altfel nici nu o citesc. Prin urmare ea nu poate stârpi admirația pentru un autor vulgar din sufletul tuturor cititorilor. Nici praful otrăvitor nu poate atinge toate insectele și toți gândacii din bucătărie.

Critica nu poate decât un singur lucru. Să împiedice gândacii să ajungă și să cadă în mâncărurile de preț.

De restul comensilor se dezinteresează. Nu sunt în marea lor mulțime decât simple celule somatice: mătrează socială.

De altfel ar fi și o operație imposibilă. Numărul celor fără gust e atât de mare și de variat... Căci tot atât de prost ni se pare snobul din cartierul central, ca și snobul de mahala. Mecanismul lor sufletesc se echivalează. Cititorul care admiră sincer literatura de import din revistele scrobite și cu poze e croit la fel cu cel care cumpără de la chioșc, palpitând ultimul roman senzational.

Are numai iluzia că e altfel.

Asasinarea rândunelelor

Reportaj psihologic

Anul acesta n'avem rândunele! Cui-burile clădite anii trecuți sunt acum goale, sau au devenit locuințele unor păsări uzurpătoare. De când a murit Alcesandri, e drept, lumea se ocupă, la noi, din ce în ce mai puțin de rândunele.

Mama mea, însă, mi-a scris, disperată că aflat că rândunelele nu vor mai reveni niciodată. Bietele ființe caste au murit curentate de catarturile vapoarelor!

Nu oricui îi este dat să se modernizeze. Câtă vreme mergeau în goana vântului, pe propriile lor aripi, au putut dăinui și chiar Oscar Wilde a mai avut ocazia să le aducă în opera lui.

Când rândunelele au vrut să-și economisească puterile, în anuala lor călătorie în spre țările calde, oamenii au electrizat catarturile, ca astfel, să fie scutiți de amintirile solide cu care bietele păsărele presărau punțile vapoarelor, scândurile albe, frecate de mateloti bețivi, plictisiti și ei, poate, de cultul păsărilor nevinovate.

Ehei, nici Baudelaire n'ar mai putea cânta acum albatrosii. Marinarii de azi i-ar împușca, piscați de dorul variației...

Utilitatea rândunelelor, de multă vreme era contestată. Henry de Montherlant spune că rândunelele îi produc insomnie cu cântecul lor...

Singura rândunică nemuritoare rămâne, dar tovarăsa lui „The happy Prince“ a lui Oscar Wilde. (Se spune că și acestuia i se va face în curând un moment de către S. P. A. din Borneo, pentru a fi salvată din anonimul în care a căzut).

Abia acum pricep de ce papagalul lui Victor Hugo, — mult mai destent se spune, decât cel al principesei Marta Bibescu, primul nefiind nici verde, și nici de rasă slavă corcită cu mainute japoneze, striga de trei ori pe zi (în zori, la amiază și către asfintit):

— „A bas les hirondelles! Vive l'aigle de l'Empereur!“

Invidia e mama răutăților! Papagalul Leon, fiind invidios, a trăit mai mult decât toți tovarășii săi și mai mult chiar decât Victor Hugo, de vreme ce trăește încă și astăzi.

E din rasa papagalilor imperiali. De aceea este exprus și acum la „Jardins des Plantes“. Englezii au mare ciudă pe el, fiind singurul care n'a putut fi otrăvit, de oarece se hrănea numai cu aer și cu propriile-i produse. Orice altă mâncare o refuza cu tenacitate, pentru a putea supraviețui epocii. De aceea Lordul Rothermeere va cere pe lângă revizuirea tratatelor dela Versailles, aducerea papagalului Leon la Londra.

Astfel papagalul va deveni englez ca și rândunica lui Oscar Wilde. Ultimele exemplare au valoarea edițiilor originale. Englezii, bibliofili spirituali, vor trece, cu prețuri fabuloase, peste o sută de ani aceste reliquie Americanilor, care se bucură de pe-acum că rândunelele au fost asasinate și papagalii imperiali, devin din ce în ce mai rari.

„Ideea“ în opera de artă

III. HEGEL

Hegel continuă activitatea arhitectonică epntru ornamentarea teorii caracteristicului.

În aceeaș măsură, în care Schelling combătea imitaționismul și școala lui Winckelmann, Hegel se ridică și el împotriva teoriei imitaționiste, arătând, că acest principiu este exterior și superficial. A-l sprijini, dându-i ca scop frumosul, așa cum există el în diferitele obiecte din natură, înseamnă a-l distinge. Pentru a-l menține în generalitatea sa, unii au crezut, zice Hegel, că rezolvă dificultatea, făcând un mare încercuș și reducând imitația la verosimilitate. Dar dificultatea rămâne în picioare, fiindcă nu se poate determina în mod văguros ceea ce e și ceea ce nu e verosimil.

Arta, după Hegel, nu trebuie nici să imite, nici să instruiască, sau să moralizeze, ea trebuie să idealizeze.

„Omul se găsește închis de toate părțile în cadrele finitului; el tinde însă să iasă din aceste cătușe și de aceea își întoarce privirea spre o sferă superioară mai pură și mai adevărată, unde toate opozițiile și contradicțiile finitului să dispară, unde libertatea să se desfășoare fără pedici și fără limite, atingând scopul său suprem“.

„Necesitatea frumosului în artă izvorăște din imperfecțiunile realului. Scopul artei este de a reprezenta sub forme sensibile dezvoltarea liberă a vieții și mai ales a spiritului într'un cuvânt, de a face exteriorul asemenea ideii sale. Numai atunci adevărul este degajat din împrejurările accidentale și trecătoare, scâpat din legea, care îl condamnă să parcurgă seria lucrurilor finite. Numai atunci ajunge el la o manifestare exterioră, care acoperă nevoile prozaice ale naturii, numai atunci se găsește într'o reprezentare demnă de el, oferindu-ne spectacolul unei forțe libere, care izvorăște din ea însăși, având în ea însăși propria sa destinație și neprimind nici un fel de impulsivitate din afară“.

Schelling susținuse problema exact în aceeaș ecuație și întrebunșase semnne, pe care Hegel pare că le schimbă.

Schelling, credea, că natura este pentru artist ceea ce ea este pentru filosof, numai că în artă avem o producție liberă, lumea ideală apărând fără încetare în forme finite, ca reflex al unei lumi infinite, care nu mai este în afară de propria noastră cugetare, ca în cunoașterea filosofică, ci în ea însăși.

Pentru Schelling arta este exprimarea infinitului prin finit; pentru Hegel a finitului prin infinit.

„Scopul artei, zice Hegel, este de a prinde obiectul în generalitatea sa și de a lăsa la o parte în reprezentare tot ceea ce pentru expresiunea ideii, ar fi pur și simplu indiferent. Artistul, prin urmare, nu ia, în ceea ce privește formele și modul de exprimare, tot ce găsește în natură și pentru că găsește ca atare; dar dacă vrea să producă adevărata poezie, el surprinde numai trăsăturile adevărate, în conformitate cu ideea obiectului și aceasta nu se întâmplă când în natură găsim cutare sau cutare lucru făcut într'un fel sau într'altul, ci pentru că în natură găsim lucruri făcute bine. Acest bine este ceva mai mult decât însuș realul așa cum se oferă el simțurilor noastre.

„Acum, dacă zicem, că frumosul este

ideea, aceasta înseamnă că frumos și adevăr sunt două lucruri identice. Totuș e o diferență între frumos și adevăr.

Adevărul este ideea când e considerată în ea însăși și în principiul său general și în sine și e cugetată ca atare. Căci nu prin forma sa exterioră și sensibilă există ideea pentru rațiune, ci prin caracterul său general și universal. Când adevărul apare imediat spiritului în realitatea exterioră și ideea sa rămâne contopită și identificată cu aparența sa exterioră, atunci ideea nu este numai adevărată, ea este și frumoasă. Frumosul se definește, deci, ca manifestarea sensibilă a ideii. (Das sinnliche Scheinen der Idee).

Și Hegel ca și Schelling insistă mereu asupra faptului că această spiritualizare nu trebuie să merge până acolo în cât să prezinte ideea generală sub forma sa abstractă, ea trebuie să se oprească într'un punct intermediar, în care forma pur sensibilă și spiritul pur se întâlnesc și se găsesc de acord. Arta este așezată în acest mediu precis, în care ideea neputându-se dezvolta sub forma sa abstractă și generală, rămâne închisă într'o realitate individuală. Aceasta de altă parte degajată de orice amestec se prezintă într'o armonie perfectă cu ideea.

În privința limitelor dintre poezie și artele plastice, Hegel este de aceeaș părere cu Lessing.

Arta în concepția filosofică hegeliană este un monument și anume cel dintâi. Caracterul istoric al devenirii umanității își găsește în Hegel apogeul. Arta este o primă încercare a spiritului spre a-și asi-

nița ideea, esența divină. Religia este gradul al doilea al acestei devenirii, care exprimă divinitatea prin simboluri. În sfârșit omul își găsește divinitatea în el însuși, acesta este gradul al treilea, filosofia. Ideea astfel își revine în ea însăși.

Schelling considera două faze întocmai ca și Plotin; Hegel găsește trei faze ale devenirii, fiecare dintre ele, constituind o activitate deosebită din manifestările exterioare, dar aceeaș în ceea ce privește tendința către idee. Capătul devenirii este activitatea filosofică. Filosofia izvorând din artă prin intermediul religiei este o limită, care nu mai presupune nici eterna reînnoire, ca în concepția lui Leibniz, dar nici discontinuitatea baumgarteniană, deși parcă le-ar implica pe amândouă, ci aduce aminte de resorțiunea plotinică.

Devenirea aceasta în trei faze, pe care a întrevăzut-o Hegel la un moment dat, îl face să fie cuprins de o adevărată pasiune frenetică pentru numărul trei. Tot sistemul său este trichotomic; estetica sa de asemenea.

Prima parte a esteticii sale, de exemplu, care tratează despre ideea frumosului în artă se împarte și ea în trei părți corespunzătoare celor trei grade, pe care le parcurge ideea, spre a ajunge la dezvoltarea completă: I. Noțiunea (Begriff) sau ideea abstractă a frumosului în genere; II. Frumosul în natură; III. Ideea sau frumosul realizat prin opera de artă.

Fiecare parte se va împărți firește în alte trei și așa mai departe.

Partea a III-a, spre exemplu, se va împărți: I. Forma simbolică a artei, în care ideea își caută veritabilă sa expresie în artă fără a o găsi, fiindcă este încă abstractă și nedeterminată; II. Forma clasică a artei, în care spiritul ca subiect

JEAN NEGULESCU : NATURA MOARTA

INTRE SPECIFIC ROMANESC ȘI FUTURISM

— (Jalnică tragedie a unui june pictor român) —

VII

Tânărul nostru pictor urmează astfel:

— — — — — Din odaia de alături auzirăm deodată, prin ușa închisă, izbucnirea tumultuoasă a clavierului. Ai fi zis: o slobozire simultană de mitraliere, pușcoace de lemn de soc și mine marine, explodând, năbușit, sub ape turburi.

Doctorul întrebă deconcertat:
— Nocturna?

Sfinția Sa dădu peste cap păhăruțul de liqueur portocaliu, trase cu șervețul în stânga, apoi în dreapta, peste mustele sure, își frecă barba între palme — și răspunse oarecum solemn:

— Aia o cântă ei, în totdeauna, pianisimu... Așa le place lor. Dar ăsta, de-l zdrăngăne acuma, e un... cum naiba se spune?... un fel de redivivus... sau așa ceva... o compoziție originală a lui Stoponel...

— Stoponel?!

— „Stoponică... frate!...”

— „?!”

— „Ei... asta-i!... Stoponică, bre!... Romeo!... căpitanul!!!”

— „Da, da... domnul căpitan Romeo Ionescu — Stop... confirmai eu doctorului, carc, din distrare, uitase numele protectorului nostru.”

— „Frumos talent băiatul ăsta!... continuă preotul, turnându-ne voios câte

un nou păhăruț... Se pricepe la toate: muzică, înot, pictură, bicicletă, poezie, călărie, sculptură, stenografie, arhitectură, radiofonie, gimnastică suedeză, apicultură, pocher, cacherston... mă rog... ce, să vă mai spun: un geniu! Încă, domnul general, când a fost dăunazi în inspecție pentru alegori, vorbea pe franțuzește cu fiica mea Lenuța — că l'am avut în gazdă — zicea: „Madma-zel Lenuțo, poroldonor, secși iun garçon tre flaiyfloloc...” Să-l fi văzut pe gheneral, când i-a citit Romișor poezia... Uite așa stătea: cu capul sus, mândru... cu decorațiile pe piept — și râdea fericit...”

Imitând poza generalului încântat de Romișor, Sfinția Sa scotocea în buzunarul antirului, de unde trase apoi un petic de hârtie, păturit cu îngrijire. Desfăcându-l atent, preotul Grigore Bumbulescu puse un deget la gură — spre atențiune — și începă să declame patetic și fioros:

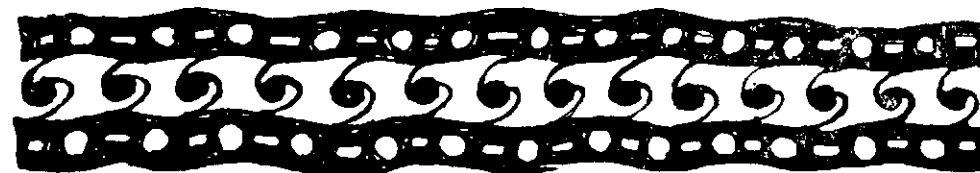
Inimă pustie
In pustiu...
Pustiu!
Pustiu!!
Pustiu!!!

Simțământul fărăi
Este viu...
E viu!
E viu!!
E viu!!!

Bum!
Pac!!
Bum!!!

Hau!...
Hiu!!
Hau!!!
Hiu!!!!

In noi fierbe ura.
Ura!...
Ura!!
Ura!!!
Bum!
Pac!!
Bum!!!

liber e determinat de el însuși, găsindu-și în propria sa esență, forma exterioară, care-i convine; III. Forma romantică a artei, în care ideea sparge această unitate, părăsind lumea spre a se refugia în ea însăși.

Poezia la rândul ei, ca formă de artă împreună cu pictura și muzica vor forma al treilea termen în seria artelor romantice și se va divide în: I. Poezia lirică, care exprimă subiectivul, scopul fiind înfățișarea sufletului pur interior; II. Poezia epică, care reprezintă obiectivul în chiar obiectivitatea sa; III. Poezia dramatică, care arată contopirea celor două caractere anterioare: cel obiectiv într-o acțiune vizibilă și cel subiectiv în motivele interioare ce fac să se miste personagiile.

Trichotomia aceasta poate merge la infinit, mai ales în filosofie, ultimul stadiu al cunoașterii noastre, după Hegel, care și-a închis, că pe această cale poate să arate și mai limurit ceea ce însemnează trecerea finitului în infinit. În

realitate însă citirea realității într-o carte cu trei părți, fiecare având trei capitole, fiecare capitol trei propozițiuni, fiecare propozițiune trei cuvinte și fiecare cuvânt trei litere, e poate prea artificială.

Articulate pe alt plan teoria hegeliană ca și aceea a lui Schelling este cel mai pur plotinism ce demontrează însă concepția caracteristicului tocmai grație intercalării lui Kant, pentru care cunoașterea noastră este alcătuită numai din aparențe. Impotriva acestui scepticism oarecum, idealismul post-kantian a reacționat prin reîntoarcerea la Plotin, cu care a putut repopula neantul kantian.

Schelling e mai aproape de Baumgarten pe care îl și citează; iar Hegel de Leibniz prin continuitatea: artă, religie și filosofie; ambii însă, după cum am văzut, găseseră prima fază a caracteristicismului posibilitatea de ancorare în estetica modernă, în care ei aduc rudimente din ideologia plotinică kantinizată prin dialectică.

SCARLAT STRUTEANU

Noi suntem viță
De eroi
Suntem roi!
Roi!
Roi!!!

Mircea,
Ștefan și
Mihai:
Hai!
Hai!!
Hai!!!

Trompetele sună
Trupele s'adună.
Gloria străbună
S'a realizat!
Inamicii fug
Peste munte,
Peste vale,
Peste sat...
Ura!
Bum!!
Pac!!!
Bum!!!!

Trăiască România-Mare
Dela Tisa până la mare...
Bum!

Ultimele acorduri ale clavierului din odaia vecină complectară, cu geamăt de uragan îndepărtat, cele din urmă versuri național-futuriste ale d-lui căpitan Romeo Ionescu-Stop.

După o clipă de tăcere mare, ușa din față se deschise larg și în pervazul ei, ca într-o cadru, se ivi silueta căpitanului, în brațe cu un sul de hârtie, de proporții amenințătoare. La spatele d-lui Stoponel, domnișoara Lenuța ne făcea, cu ambele mâini, semne agitate și neînțelese. Apoi, înfingându-și pumnii în șoldurile militarului, îl împinse până la masa noastră, ca pe un copil mic și rușinos la producția de fine de an a școlii primare.

— „Așa e el, domnilor, zise domnișoara Bumbulescu... nici odată n'are curaj destul...”

— „Iauzi Stoponel neică, ce zice fata!...” — spune Sfinția Sa, făcând cu coada ochiului spre duduia... Și răsturnându-se pe speteaza jețului se zvârcoli într'un răs de o sadică satisfacție.

— „Tată...”

— „Ha!... ha!... mali soa chi hou pans... fetițo!... Vorba românului: vrabia malai visează și calicul praznic... nu-i așa, colonel?... Ce zici pictore?... Eu, pe Sfânta cruce vă spun, când eram tânăr, mare coraj mai aveam... ha... ha... ha... mare coraj... să vă spuie preoteasa!... Nu-i vorbă, că și-acu mai dibuiesc, din când în când, să pun lumânarea în sfeșnic... Dar ia să vedem, căpitan, ce isprăvă făcuși!... Mare hoț căpitanul, colonel dragă... mare hoț: iuberează în ascuns... l'am mirosit eu... ha!... ha!... ha!... Il vezi, pictore?... așa modest cum e — te taie. N'ai idee ce pensulă are... pe cinstțe-ți spun!... Lenuțo, feto... ia mai toarnă-ne câte-o licoare!... Mergă unsă... ha!... ha!... unsă mergă!... Ce zici Lenușoară?... Să trăiești, domnilor!... să trăești căpitane... ciocnește, mă, aici cu mine!... așa!... Să trăești Lenuțo Bumbulesco... și să dea Dumnezeu... cele dorite, la toți de față și viitori... sănătate!... Hm!... fain!... Faină licoare! Bine-o mai potrivește Lenuța!... Ce zici, căpitane?... bine-o mai potrivește Lenuța... hain?... Da... nici căpitanul nu se lasă mai prejos... ha!... ha!... ha!... e dot drăbului, aslu

A. KESSLER : ZI DE VARA

(Salonul Oficial)

nele !... îl cunosc eu... he... he... he... Ia scoate-o, Stopișor băiatule, s-o vadă și boerii noștri Hai, ajută-l, Lenuța... întinde-i-o ici pe masă... așa, fato... ține-o strâns... că dacă-o scapi din mână... iar să cârjoaie... Ei... ce zici, pictore?... Place-ți ?..."

Căpitanul, ajutat de domnișoara Lenuța, desfășură giganticul sul de hârtie -- și ochii noștri se concentrează atenți peste câmpul imens, în cuprinsul căruia mii de linii, de triunghiuri, pătrate, romburi, cercuri, trapeze, paralelograme... cuburi, conuri, sfere, cilindre, prizme, piramide și paralelipede se învălmășau în hore fantastic colorate, din haosul cărora se șteau, limpede ca un țipăt peste gloafe în tăcută frământare... ici un tesac de alamă... colo un număr, precis, de regiment... în groase litere negre cu ireproșabil tipar... un ochi, cu privirea categorică, fixă și sinistă, a ochilor din vitrina opticianilor... o copită de cal... o manivelă... un șurub... un trăgător de armă... o dantură... un nasture de nichel... un sac cu nisip... o trompetă... o ureche ideal anatomică... un bidon arbitrar lustruit... o așchie de obuz...

Căpitanul ne cercetă, pe ascuns, cu ochii lui căprui, șireți și goi... Domnișoara Lenuța surădea încântată, îmbujorată, pierdută, cu privirea înfiptă, umed, în genele domnului Stoponel. Preotul zâmbea singular, aproape grotesc, și buza lui inferioară, spânzura bleagă și vânăță, făcând neputincioase eforturi să se ridice, către cea superioară, pentru elementară articulare.

— „Ce simbolizează tabloul ăsta... Domnișoara Lenuța...” — îndreptă din

torul, laolaltă jenat și obosit...

— „Mărășești, domnule Colonel...”
— „Victoria dela Mărășești...” — adăugă domnișoara Bumbulescu, superbă de patriotism și grațioasă...

— „Nostim...”
— „Nu-i așa, domnule pictor... îmi zise domnișoara Lenuța, punându-mi mâna pe umăr... că par'că auzi bubuitul tunului... par'că vezi cum sar în toate părțile bucăți din oameni... par'că sună trompeții... par'că se prăbușese caii... și că par'că ești la război ?...”
— „Exact...”

— „Dar, vedeți dv., domnule colonel — îngăimă cu tristeță, căpitanul — nu toată lumea pricepe la artă în țara noastră. Din acest punct de vedere, țara noastră este eminentă... cum să zic — „Eminamente neiminentă...”
— „Da !... și progresul este o chestiune de evoluție. Unde nu este evoluție, nu este progres...”

— „... Și viceversa...”
— „Neapărat !... Deaceaia, domnule colonel, eu susțin că armata, care este scutul progresului, adică al științelor, al civilizației, trebuie să fie îndrumată pe calea artelor, căci artele e expresiunea cea mai înaltă a sentimentelor — și să i se dea armatei rolul de... cum să spun ?... de căpetenie la frânele civilizației...”

— „Ia uități-vă la tata !...” zise dușia Lenuța arătând, jumătate ofensată, jumătate hazlie, spre capul mesei, unde Sf. Sa părintele adormise cu obrazul congestionat pe mâna dreaptă, cu gura căscată și un roi de muște pe barba mare, năclăită de stropul liqueurului portocaliu...
N. N. TONITZA

Ce-a scris poetul D. Anghel?

III. Opera.

Dacă activitatea poetilor Iosif și Anghel s'ar fi mărginit la operele prevăzute în articolul precedent -- ne-am fi mulțumit să înregistrăm totuși o bogată și prețioasă contribuțiune poetică și literară. Realitatea e însă alta : pe lângă aceste opere (originale și traduceri) suntem obligați să înregistrăm, la fiecare, o bogată și puternică manifestare personală. Cum — din cele de mai sus — e greu să deducem, în mod sigur, contribuțiunea unuia sau altuia, nu ne rămâne, deocamdată, decât să ne gândim, la ceea ce, în mod sigur, e legată de numele fiecăruia.

Ne vom ocupa — aici — de opera lui Anghel.

În literatură apare după 1900, colaborând la publicațiile literare socialiste : **Contemporanul**, **Adevărul literar**, **Lumea nouă**.

De-aici trece repede la : **Convorbiri literare**, unde scrie până'n 1906 ; la **Semănătorul**, unde colaborează regulat din 1902 până'n 1908 inclusiv, la **Făt-frumos** (1904—1906) ; la **Cumpăna**, **Viața românească**, **Luceafărul**, **Ramuri**, **Capitola**, **Flacăra** ; la ziarele : **Minerva**, **Rampa**, etc.

Volume :

a. Traduceri :

1. **Caillavet și de Flers : Amorul vechiază în Biblioteca pentru toți** (No. 465) ;

B. Originale :

I. Versuri :

1. **Fantazii**, București 1909 ;
2. **În grădină** (poem la care a lucrat 12 ani) București 1903 ;

II. Proză literară :

1. **Fantome**, București, **Minerva** 1911 ;
2. **Oglinda fermecată**, București, **Flacăra** 1911 ;
3. **Triumful vieții**, București, **Biblioteca pentru toți** (No. 711) ;
4. **Povestea celor necăjiți**, București, **Biblioteca Lumina**, 1913 ;
5. **Steluța, fantazii și paradoxe**, București în **Biblioteca pentru toți** (No.870), 1914.

Acestea sunt operele lui Anghel. Pe lângă ele „Bibliografia românească” a d-lui **Gh. Adamescu** adaogă :

1. **Războiul** — nedatată — un prolog datorit colaborării cu d. **Victor Eftimiu** ; și

2. **Călăuza serviciului maritim român**, datată : București 1909 și datorită colaborării cu **I. Oncescu** — scriere care nu ne interesează : întâiu, pentru că iese din sfera preocupărilor literare ; apoi — pentru că... ne temem de vre-o confuzie cu alt...Anghel.

PAUL I. PAPADOPOL

E C O U R I

ZOOLOGIE

Domnul Sevastos nu poate fi acuzat de neștiință. El e destoinic să împartă în ogradă pasări, după criterii. Cunoaște găina, și cunoaște rața, ca și clasificările convenite lor. — aici galinacee, dincolo palmipedă, lată un plumitif serios, într'adevăr, și pregătit. Ași zice, și imparțial, dacă ași fi sigură că s-a mărturisit, printre clasificatele cornute, locul. Să o spunem fără prețiozitate.

Acestui controlor de percepție, cu obiceiuri de registratură transpuse în redacții, și cu gologănet în fișicuri, nici-o explicație asupra scrisului, dezonorantă pentru mine. El nu lămurește gluma în stil, nu știe a distinge efectul literar, de grotesc, nu-i în stare să recunoască în sinuozități, conturul voit, comic, de frază, și e natural să se piardă printre ele, ghebos neevadat vreodată din comun și grosolan, din stăleit și acrimonios.

Dar că e incapabil să prindă, într'o schiță de veselie, care transige premeditat cartea de clasa IV-a gimnazială a lui Saba Ștefănescu, denumirea galinacee, drept o etichetă de cumetrie, pentru ori ce menajeră cu pene, iată ce-l îndatorează în absența, nu numai a oricărei distincții de artă, dar și a rudimentarei inteligențe, la o respectuoasă rezervă în linițele timidității, la asemenea nivel, obligatorii. Să nu-mi fie oare permis când caut configurația de scrib a d-lui Sevastos, să-l ținutesc în speciale îndelungate de cartier, numindu-l vizitiu, deși, lipsit de biciușcă, trăsura și telegrafi?

Prilejul e, însă, bun, pentru a mă răcori, după o antipatie crescută până la exasperare.

Il citeam regulat ca să-mi provoc suferință. Plăceri vinovate. Mă tortura mizeria lui literară, cu violente repulsiuni. Un icter de nevindecat, la Sevastosul acesta! Artag de mediocre și de bolnav. În litera lui, numai făfnă, cancan, păgăială și sbârcituri, — literă de casirat. Vede galben și simte urât. Impresii de estropiat, și stropseli de tuberculos. Detestabil specimen! Un prieten care-l cunoaște amănunțit, îmi spunea: „C'est un pou”.

ELENA PROTOPOESCU

EXPROPRIERI CULTURALE

Călătoria în Rusia, a lui Georges Duhamel e plină de informații, culese într'un prețios spirit de obiectivitate. Am citat până acum două fragmente semnificative. Vom traduce pentru astăzi (*Nouvelles littéraires* din 30 Iulie) un pasaj în care concepțiile politice ale lui Duhamel și marea lui generozitate se pun în lumină. E vorba de expropriările colecțiilor artistice sau domeniilor seignoriale în folosul statului. Așa s'a procedat cu castelul și domeniul lui Trubetcoi, din apropierea Moscovei, la Uzkoie. Proprietatea slujește astăzi drept casă de odihnă a savanților și li e pusă la îndemână de Cekubu sau „Societatea pentru ameliorarea soartei intelectualilor”, aceiași care a înființat și diferite „Case ale savanților”, pensuni luminoa-

se și confortabile, fie Moscova, fie la Petrograd.

Dar cu prilejul acesta Duhamel atinge și chestiunea foarte delicată a dreptului de proprietate. Și iată în ce termeni:

Revoluția a pus mâna pe domeniul magnific și Cekubu își găzduște astăzi societarii obosiți. Nu e cătuși de puțin o excepție; așa s'a procedat cu toate proprietățile particulare. Eu nu admit fără discuție un astfel de sistem de expropriere în care intră atâta violență arbitrară; însă, privind acest castel splendid și săracele cochete de lemn de unde orice bogăție lipsește, nu mi se pare de loc nedreaptă măsura și subscriu cu tot sufletul și cu toată conștiința. De altfel, Francezii, așa de mândri de revoluția lor, n'ar putea să uite că unul din actele esențiale ale Revoluției lor a fost naționalizarea marilor domeniuri. Ceeace mă revoltă, este distrugerea nu distribuția națională a imenselor bunuri, cu cari un singur om n'are ce face. Că se ia bogățiile ca să se repartizeze din nou — iată ceea ce se poate legitima; însă să nu se ardă nimic, să nu se sfărâme nimic, arborii și florile să continue să crească în liniște, statuile să rămână în picioare, fiecare obiect să fie respectat, îngrijit, să fie lăsat să-și împlinească destinul. Așa s'ar petrecut lucrurile, în locuința seignorială dela Uzkoie.

Nu cred că s'ar putea d'istrage vreodată în inimă oamenilor, străvechea și puternica nevoie de a poseda ceva ca proprietar. Guvernământul sovietic nu judecă, de bună seamă, altminteri de vreme ce oferă uneori câte o casă cetățenilor ale căror merite eminente merită oarecare recompensă. Trebuie excepții, socotesc slujitorii politici, membri ai partidului comunist și legați prin această chiar, prin jurământul sădăriei; un membru al partidului nu poate primi mai mult de două sute douăzeci de ruble drept salariu lunar...

Această confiscare a comorilor de artă particulară de către stat este poate cea mai puțin discutabilă dintre toate măsurile de confiscare. Ea apare, dacă te gândești mai bine, ca o anticipare; toate bunurile de acest fel, se reînferă, în definitiv, după cum e și drept, la stat, pentru că e vorba de bunurile cele mai în măsură să bucure, fără depreciere, un număr nelimitat de admiratori. Aproape toate marile opere ale lui Rembrandt, Velasquez sau Titian, sunt astăzi, adunate în galerii publice și faptul acesta nu e lipsit de tăle. Chiar dacă anumite cabinete de artă rămân într'o familie, de pildă celebra colecție Six, la Amsterdam — și tot va trebui, într'o bună zi, ca proprietarul să admite publicul, fie și cu invitații. Naș putea, prin urmare, să privească ca o disgrăție revoluționară, acest transfer al lucrurilor frumoase și așa voi, să întreb pe artiști cari au și ei dreptul să-și spună părerea. Spuneți-mă, deci, Bourdelle și tu scumpul meu Vlaminck, vă displace să știți că în loc să mulțumească un singur om, operele voastre fac, de pe acum, plăcerea unei mulțimi în care, nu vă îndoști, se vor găsi câteva suflete de valoare, capabile să vă înbească?

„SCRISUL ROMANESC”

Institutul de arte grafice „Scrisul Românesc”, a cărui acurateță tehnică a fost în deosebi apreciată și care și până astăzi a dat la iveală o serie de lucrări literare intenționează, dela toamnă, să întreprindă o sistematică editură-literară.

Editura se va deschide cu volumul de proză al d-lui Gib. I. Mihăescu.

Iată o veste care va bucura pe ceti-

torii fecundului și tânărului autor al „Vedeniei” și al „Glandiflorei”.

Literatura românească se va îmbogăți — destul de târziu — cu opera unui adăvărat și viguros prozator, iar editura literară va răscumpăra — prin actul de curaj și de inițiativă al „Scrisului Românesc” — indolența — ca să nu zicem altfel, cunoscutelor noastre edituri literare care nu s'au grăbit până acum să editeze nimic din opera așa de bogată și de personală a lui Gib. I. Mihăescu.

Pentru această bună veste adusă iubitorilor de literatură ca și pentru repararea injustiției ce s'a făcut până acum lui Gib. I. Mihăescu, „Scrisul Românesc” binemerită de două ori dela literale românești.

REVISTE

□ În toamnă va apare în institutul de arte grafice, „Scrisul Românesc” din Craiova, o revistă lunară, de mare conținut, sub direcția cunoscutului scriitor critic, fost redactor al revistei „Ramuri”: **D. Tomescu**.

Craiova, a cărei inițiativă culturală nu este o simplă legendă și care numără la activul său nenumărate și valoroase reviste, pregătește prin **d. D. Tomescu**: o revistă de proporții compacte.

DIN STRAINATATE

□ Prințesa **Martha Bibescu** consacra în *Illustration* din 30 Iulie, un studiu pe 15 mari coloane, intitulat: „O victimă regală. Ferdinand al României”. Sunt amintiri personale, pline de culoare și de o mare putere de evocare.

Numărul e ilustrat cu imagini dela funeraliile Regelui Ferdinand sau jurământul Camerelor pentru Regele Mihai.

Un alt articol e intitulat: „Dela Regele Ferdinand I, la Regele Mihai”.

□ „Les Annales” din 1 August, consacra o coloană a cecurilor sale lui „Ferdinand al României”.

□ **André Rouvreyre**, acidul cronicar teatral dela „Mercur de France”, în cursul unei aprige execuții adusă lui Halet jucat de soții Pitoëff la Théâtre des Arts, revine asupra unei erori altă dată comisă. (E numai din plăcerea de a jigni?) Rareori mi-a fost dat să consider o reunire așa de dispartată ca aceea a substanței genului englez cu mijloacele evasive, monotone ale Russo-Românului”. Și mai departe: „Am spus că accentul este uneori românesc, uneori rusesc”.

□ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar”: **d. Perpessicius**.

